СНЕЖАНЬ 21 СУБОТА
№ 42 (498). 1940 год
ЦАНА 20 КАП.

Пролетарыі ўсіх краін, еднайцеся!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ БССР І ЎПРАЎЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВАЎ ПРЫ СНК БССР

ТРЫУМФ СТАЛІНСКАГА БЛОКА КОМУНІСТАЎ І БЕСПАРТЫЙНЫХ

15 снежня працоўныя Карэла-Фінскай ССР, заходніх абласцей Украінскай ССР і Беларускай ССР выбралі сваіх дэпутатаў у мясцовыя — абласныя, гарадскія, раённыя, сельскія і пасялковыя советы. Гэтымі выбарамі завяршылася перабудова органаў дзяржаўнага кіравання ў маладой Карэла-Фінскай совецкай рэспубліцы і ў новых совецкіх абласцях Украіны і Беларусі. На аснове Сталінскай Канстытуцыі, вольна і шчасліва выказалі сваю волю працоўныя — аддалі галасы сваім выбраннікам, лепшым людзям народа, кандыдатам сталінскага блока комуністаў і беспартыйных.

Пры высокай палітычнай актыўнасці і арганізаванасці народных мас прайшлі выбары. 99.62 процанта ад агульнай колькасці выбаршчыкаў прыняла ўдзел у галасаванні па заходніх абласцях БССР. 99.01 процанта ўдзельнічаўшых у выбарах галасавалі за кандыдатаў блока комуністаў і беспартыйных. Гэтыя лічбы — найпамоўнейшае сведчанне маральна-палітычнага адзінства народа, яго адданасці сацыялістычнай радзіме, яго згуртаванасці вакол партыі Леніна — Сталіна.

Дзень выбараў у мясцовыя Советы дэпутатаў працоўных у заходніх абласцях БССР з'явіўся радасным святам вызваленага народа. Народ, здабыўшы пад сонцам Сталінскай Канстытуцыі права на працу, адпачынак, асвету, матэрыяльнае забеспячэнне ў старасці, зажыўшы шчаслівым жыццём грамадзян краіны сацыялізма, з магутным патрыятычным уздымам выказаў сваю любоў і адданасць совецкай радзіме, большэвіцкай партыі. З імем вялікага Сталіна, выказваючы яму найвялікшую ўдзячнасць і сыноўнюю любоў, ішлі працоўныя заходніх абласцей БССР да выбарчых урн. Галасуючы за кандыдатаў сталінскага блока комуністаў і беспартыйных — людзей, якія на справе даказалі сваю адданасць народу, — выбаршчыкі галасавалі за далейшы сацыялістычны росквіт разняволенай зямлі, за працвітанне нашай вялікай радзімы, якая ідзе сонечным шляхам к комунізму, за мудрую партыю большэвікоў, за роднага Сталіна.

Вялікай палітычнай актыўнасцю, магчымай толькі ў краіне сацыялізма, дзе перамагла сацыялістычная дэмакратыя, азнамянаваны выборы. Ім папярэднічаў магутны ўздым палітычнай актыўнасці насельніцтва на працягу ўсёй выбарчай кампаніі. Выбаршчыкі на шматлікіх сходах, мітынгах, удумліва, усебакова абмяркоўвалі кожную кандыдатуру сваіх будучых дэпутатаў, глыбока знаёміліся за сваімі кандыдатамі, давалі свае наказы будучым народным выбраннікам.

У кроўнай, непарыўнай сувязі найшырэйшых народных мас са сваімі дэпутатамі, з органамі дзяржаўнай улады — пабеданосная сіла, непарушная магутнасць совецкага ладу.

Ідучы ў радасны дзень — 15 снежня да выбарчых урн, працоўныя заходніх абласцей БССР успаміналі, як кашмарны сон, «выбары», праходзіўшыя ў панскай Польшчы. Тыя выбары — гэта сума зневажанняў чалавечай годнасці працоўных, палітычнага, сацыяльнага і нацыянальнага ўціску, нечуваных здзекаў і надругаццяў, брудных махінацый панскіх паслугачоў, дзікай травлі лепшых людзей народа. Адыйшлі ў нябыт, ніколі не вернуцца тыя дні эксплаатацыі, прыгнёту народных мас фанабэрлівымі панамі.

Вырваны 15 месяцаў назад з капіталістычнага рабства, народ заходніх абласцей БССР увайшоў, як роўны, у вялікую сям'ю совецкіх народаў, актыўна далучыўся да сацыялістычнага будаўніцтва. Вызваленыя з-пад панскага ярма, збаўленыя ад эксплаатацыі, беспрацоўя, галечы, беззямелля, ад палітычнага бяспраўя і нацыянальнага ўціску, новыя совецкія грамадзяне, натхнёныя клопатамі Совецкай улады і большэвіцкай партыі, паказваюць выдатныя ўзоры працы на славу сацыялістычнай радзімы. І дзень выбараў быў сустрэт новым уздымам стаханаўскага руху на прадпрыемствах, бліскучым выкананнем вытворчых планаў, узмацненнем цягі сялянства да сацыялістычнай гаспадаркі — у калгасы.

Працоўныя заходніх абласцей БССР выбралі 40.074 дэпутаты ў мясцовыя Советы. Да актыўнай дзяржаўнай дзейнасці прышлі заслужыўшыя высокае давер'е народа перадавыя прадстаўнікі рабочага класа, сялянства, інтэлігенцыі. Сярод дэпутатаў, поруч з лепшымі стаханаўцамі, актывістамі горада і вёскі, — літаратары, работнікі мастацтваў, майстры культуры, кроўна звязаныя з народам. Новы выдатны атрад дзяржаўных дзеячоў краіны Советаў вырас пад жыватворчым сонцам Сталінскай Канстытуцыі. Перад імі — выбраннікамі народа — шырокі і велічны шлях дзяржаўнай дзейнасці, плодатворнай работы на шчасце народа. Іх абавязак — поўнасцю выканаць наказы выбаршчыкаў, апраўдаць давер'е народа. А выкананне наказаў працоўных сваім дэпутатам — гэта барацьба за далейшае развіццё і поспехі прамысловасці, сельскай гаспадаркі, культуры, гэта барацьба за далейшы ўздым ваеннай магутнасці нашай радзімы, гэта вырашэнне пачэснай задачы комуністычнага выхавання мас, — гэта вернае служэнне народу, бязмежная адданасць партыі Леніна—Сталіна.

15 снежня 1940 года — радасны дзень новага трыумфу сталінскага блока комуністаў і беспартыйных, новай бліскучай перамогі вызваленага народа — незабыўнай датай уваходзіць у гісторыю Совецкай Беларусі. Шчасліва жыве, натхнёна працуе з'яднаны беларускі народ у брацкай сталінскай сям'і народаў Совецкага Саюза. Наперад, па шляху комунізма, пад сцягам партыі Леніна—Сталіна пабеданосна ідзе вялікі совецкі народ.

Падрыхтоўка к выстаўкам 1942 года

На-днях камітэт выстаўкі «Ленін і Сталін — арганізатары БССР» сабраў групу мастакоў Мінска. Сакратар ЦК КП(б)Б тав. Кулагін паставіў перад сабраўшыміся рад практычных задач у сувязі з надыходзячымі новымі выстаўкамі. Як вядома, у 1942 годзе ў Маскве адкрываецца выстаўка «Наша радзіма», прысвечаная 25-годдзю Совецкай улады. У гэты-ж перыяд у Мінску арганізуецца рэспубліканская выстаўка, прысвечаная 25-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэволюцыі. Абедзве выстаўкі маюць вялікае дзяржаўнае значэнне.

Для беларускіх мастакоў, якія ўдарна працавалі і падрыхтавалі выстаўку «Ленін і Сталін—арганізатары БССР», выстаўкі 1942 года з'яўляюцца новым этапам у іх творчым жыцці. Задача зараз заключаецца ў тым, каб абагуліць вопыт мінулай выстаўкі і ўлічыць усе промахі, якія мелі месца ў падрыхтоўцы да яе.

Партыяй пастаўлена пытанне аб стварэнні класічнага совецкага мастацтва, і гэта пачэсная задача можа і павінна быць вырашана мастакамі краіны Советаў, якія рыхтуюцца да ўсесаюзнай выстаўкі «Наша радзіма». Беларускія мастакі ў ажыццяўленні данай выстаўкі павінны быць у першых радах.

Выступаўшымі мастакамі быў высунут рад праблем і канкрэтных прапаноў, звязаных з падрыхтоўкай да надыходзячых выставак. Шмат дыскусіравалі прамоўцы аб жанры і тэме (Азгур, Пашкевіч, Манасзон, Бембель і інш.). Пункты гледжання асобных таварышоў зводзіліся к таму, што галоўнае ў творчасці мастака—гэта распрацоўка знойдзенай тэмы. Апаненты настайвалі на тым, што знайсці тэму, значыць знайсці самога сябе, свой жанр. Але ў адным сыйшліся ўсе, гэта ў тым, што трэба ўзмацніць творчае еднанне мастакоў і сістэматычна аказваць дапамогу менш вопытным аўтарам у ажыццяўленні ўзятых імі тэм.

А надыходзячыя выстаўкі надзвычай багаты тэмамі. Мастакі павінны ў жывапісу і скульптуры ўвасобіць такія тэмы, як арганізацыя першай друкарні Францыскам Скарынай, эпізоды барацьбы беларускага народа супроць уніятаў (на Віцебшчыне супроць Кунцэвіча), польскіх магнатаў (на Магілеўшчыне, Полаччыне), гераічныя старонкі гісторыі грамадзянскай вайны ў Беларусі і шчаслівае сёння беларускага народа.

Выступаўшыя ў спрэчках узнялі важнае пытанне—аб узмацненні сувязі мастака з прадпрыемствам, з калгасам. Часта асобныя творы мастакоў носяць на сабе адбітак штампу, схематызму. У першую чаргу такое становішча тлумачыцца недастатковасцю работы мастака ў натуры. Мала сутыкаючыся з жыццём калгаснікаў, асобныя аўтары для выстаўкі «Ленін і Сталін—арганізатары БССР» далі слабыя, ў сэнсе жыццёвасці і праўдзівасці, работы. Гэтага трэба пазбегнуць у далейшым. Удзельнікі нарады выказаліся за сістэматычныя групавыя паездкі мастакоў у раёны БССР для натурных работ. Гэтыя паездкі павінны даць вялікую творчую зарадку як мастакам, якія ажыццяўляюць тэматычныя творы (жыццё прадпрыемства, калгаса, прапаганда вопыту знатных людзей рэспублікі), так і тым, хто працуе ў галіне пейзажу.

Аб неабходнасці скульптарам працаваць не толькі ў гіпсе, але і з такім матэрыялам, як бронза, мрамар, дрэва, гаварыў тав. Бембель. Гэта прапанова знайшла жывы водгук сярод мастакоў.

Рад таварышоў закранулі вельмі істотнае пытанне аб стварэнні вобраза. Прычыны нездавальняючай работы многіх мастакоў над вобразам крыюцца ў спешцы і несур'ёзных адносінах да гэтай задачы. Старыя майстры,—гаворыць тав. Забораў,— месяцамі вышуквалі тыпаж для задуманых работ, таму ў іх атрымоўваліся надоўга запамінаючыяся і хвалюючыя гледача вобразы.

Аб неабходнасці пашырыць абаронны аддзел на надыходзячых выстаўках выказалася некалькі прамоўцаў. Агульная мысль выступаўшых: мастакі ў даўгу перад Рабоча-Сялянскай Чырвонай Арміяй, якая пакрыла сябе нязгаснай славай у баях за радзіму на возеры Хасан, ля Халхін-Гола, у гістарычным паходзе для вызвалення працоўных Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны ад польскіх капіталістаў і памешчыкаў, у разгроме фінскай белагвардзейшчыны. Між тым, яе гераічныя подзвігі слаба паказаны ў творчасці майстроў выяўленчага мастацтва ордэнаноснай БССР.

Нарада выказалася за хутчэйшую арганізацыю дыспуту па выстаўцы «Ленін і Сталін—арганізатары БССР» з тым, каб матэрыялы гэтага дыспуту дапамаглі мастакам пазбегнуць тых недахопаў творчага парадку, якія несумненна будуць ускрыты ў часе абмеркавання. Неабходна на гэтым дыспуце забяспечыць удзел мастакоў з перыферыі і прадстаўнікоў усіх галін будаўніцтва нашай рэспублікі (артысты, кампазітары, архітэктары, прапагандысты, работнікі навуковых устаноў, прадстаўнікі Чырвонай Арміі і г. д.). Нарада ўхваліла прапанову аб арганізацыі раду секцый для мастакоў-удзельнікаў выстаўкі, кансультацый па гістарычных і іншых тэмах, а таксама аб забеспячэнні іх неабходным рэквізітам.

15 студзеня Выставачны камітэт будзе разглядаць і зацвярджаць творчыя заяўкі мастакоў на іх удзел у надыходзячых выстаўках 1942 года і першыя эскізы работ для іх.

І. Р.

УСІМ АРГАНІЗАЦЫЯМ ВКП(б)

Цэнтральны Камітэт партыі пастанавіў склікаць на 15 лютага 1941 года XVIII Усесаюзную канферэнцыю ВКП(б).

ПАРАДАК ДНЯ XVIII УСЕСАЮЗНАЙ КАНФЕРЭНЦЫІ:

1. Аб рабоце партыйных арганізацый у галіне прамысловасці і транспарта.
2. Арганізацыйныя пытанні.

НОРМЫ ПРАДСТАЎНІЦТВА І ПАРАДАК ВЫБАРАЎ:

1. На падставе § 37 Статута партыі, кіравацца наступнымі нормамі прадстаўніцтва для выбараў дэлегатаў на XVIII Усесаюзную партыйную канферэнцыю:

а) абласныя, краявыя, рэспубліканскія партыйныя арганізацыі, якія маюць звыш 10.000 членаў партыі, пасылаюць аднаго дэлегата з рашаючым голасам на кожныя 10.000 членаў партыі;

б) абласныя, краявыя, рэспубліканскія партыйныя арганізацыі, якія маюць менш 10.000 членаў партыі, пасылаюць аднаго дэлегата з рашаючым голасам.

2. Па РСФСР, Украінскай ССР і Беларускай ССР дэлегаты на XVIII Усесаюзную партыйную канферэнцыю выбіраюцца ад абласцей, краёў і аўтаномных рэспублік на пленумах абкомаў і крайкомаў партыі, а па іншых саюзных рэспубліках — ад рэспублік на пленумах ЦК компартый.

3. У сувязі з тым, што галоўным пытаннем парадку дня канферэнцыі з'яўляецца пытанне аб рабоце партарганізацый у галіне прамысловасці і транспарта—прадастаўляецца дадаткова па аднаму мандату з рашаючым голасам наступным гаркомам партыі, прадстаўляючым прамысловыя цэнтры:

1. Молатаўскаму	Архангельскай абл.
2. Беларэцкаму	Башкірскай АССР
3. Ішымбаеўскаму	» »
4. Беластоцкаму	Беларускай ССР
5. Віцебскаму	» »
6. Гомельскаму	» »
7. Магілеўскаму	» »
8. Ліпецкаму	Варонежскай абл.
9. Дзяржынскаму	Горкаўскай абл.
10. Балахнінскаму	» »
11. Выксунскаму	» »
12. Мурамскаму	» »
13. Паўлаўскаму	» »
14. Чыятурскаму	Грузінскай ССР
15. Кутаіскаму	» »
16. Батумскаму	» »
17. Каўроўскаму	Іванаўскай абл.
18. Уладзімірскаму	» »
19. Шуйскаму	» »
20. Кінешамскаму	» »
21. Іркуцкаму	Іркуцкай абл.
22. Чарамхоўскаму	» »
23. Карагандзінскаму	Казахскай ССР
24. Рыддэрскаму	» »
25. Балхашскаму	» »
26. Вышневалоцкаму	Калінінскай абл.
27. Петразаводскаму	Карэла-Фінскай ССР
28. Віпурскаму (Выбаргскаму)	» »
29. Фрунзенскаму	Кіргізскай ССР
30. Біраўскаму	» »
31. Новарасійскаму	Краснадарскага края
32. Армавірскаму	» »
33. Краснаярскаму	Краснаярскага края
34. Керчанскаму	Крымскай АССР
35. Севастопальскаму	» »
36. Ульянаўскаму	Куйбышаўскай абл.
37. Сызранскаму	» »
38. Чапаеўскаму	» »
39. Рыжскаму	Латвійскай ССР
40. Лепайскаму	» »
41. Волхаўскаму	Ленінградскай абл.
42. Пскоўскаму	» »
43. Ноўгарадскаму	» »
44. Каунаскаму	Літоўскай ССР
45. Вільнюскаму	» »
46. Кішынёўскаму	Малдаўскай ССР
47. Беразнякоўскаму	Молатаўскай абл.
48. Кізелоўскаму	» »
49. Краснакамскаму	» »
50. Лысьвенскаму	» »
51. Салікамскаму	» »
52. Чусаўскому	» »
53. Каломенскаму	Маскоўскай абл.
54. Серпухоўскаму	» »
55. Ногінскаму	» »
56. Падольскаму	» »
57. Арэхава-Зуеўскаму	» »
58. Егор'еўскаму	» »
59. Электрастальскаму	» »
60. Клінскаму	» »
61. Краснагорскаму	» »
62. Кунцэўскаму	» »
63. Мыцішчанскаму	» »
64. Ухтомскаму	» »
65. Хімкінскаму	» »
66. Шчолкоўскаму	» »
67. Мурманскаму	Мурманскай абл.
68. Кемераўскаму	Новасібірскай абл.
69. Пракоп'еўскаму	» »
70. Сталінскаму	» »
71. Ленінск-Кузнецкаму	» »
72. Анжэра-Судженскаму	» »
73. Томскаму	» »
74. Цюменьскаму	Омскай абл.
75. Орджанікідзеградскаму	Арлоўскай абл.
76. Бранскаму	» »
77. Кліпцоўскаму	» »
78. Шахцінскаму	Растоўскай абл.
79. Таганрогскаму	» »
80. Новачаркаскаму	» »
81. Вольскаму	Саратаўскай абл.
82. Тагільскаму	Свердлоўскай абл.
83. Краснаўральскаму	» »
84. Раўдзінскаму	» »
85. Сероўскаму	» »
86. Ярцаўскаму	Смаленскай абл.
87. Астраханскаму	Сталінградскай абл.
88. Мічурынскаму	Тамбоўскай абл.
89. Сталінабадскаму	Таджыкскай ССР
90. Сталінагорскаму	Тульскай абл.
91. Калужскаму	» »
92. Ашхабадскаму	Туркменскай ССР
93. Іжэўскаму	Удмурцкай АССР
94. Самаркандскаму	Узбекскай ССР
95. Сергоўскаму	Варашылаўградскай абл.
96. Варашылаўскаму	» »
97. Краснадуцкаму	» »
98. Днепрадзяржынскаму	Днепрапятроўскай абл.
99. Крываарожскаму	» »
100. Нікопальскаму	» »
101. Мелітопальскаму	Запарожскай абл.
102. Львоўскаму	Львоўскай абл.
103. Нікалаеўскаму	Нікалаеўскай абл.
104. Херсонскаму	» »
105. Крэменчугскаму	Палтаўскай абл.
106. Сумскаму	Сумскай абл.
107. Макееўскаму	Сталінскай абл.
108. Краматорскаму	» »
109. Горлаўскаму	» »
110. Арцёмаўскаму	» »
111. Канстанцінаўскаму	» »
112. Орджанікідзеўскаму	» »
113. Марыупальскаму	» »
114. Славянскаму	» »
115. Чысцякоўскаму	» »
116. Камсамольскаму	Хабараўскага края
117. Магнітагорскаму	Чалябінскай абл.
118. Златаустаўскаму	» »
119. Каменск-Уральскаму	» »
120. Грознескаму	Чачэна-Інгушскай АССР
121. Орскаму	Чкалаўскай абл.
122. Талінскаму	Эстонскай ССР
123. Нарвскаму	» »
124. Кастрамскому	Яраслаўскай абл.
125. Рыбінскаму	» »

4. Прадастаўляецца дадаткова па аднаму мандату з рашаючым голасам наступным вузлавым партарганізацыям на чыгуначным транспарце:

1. Батайскаму	Чыгункі ім. Варашылава.
2. Багракскаму	Чыгункі ім. Куйбышэва.
3. Беластоцкаму	Беластоцкай чыгункі.
4. Бранскаму II	Маск. Кіеўскай чыгункі
5. Вільнюскаму	Літоўскай чыгункі.
6. Владзівастоцкаму	Прыморскай чыгункі.
7. Всполінскаму	Яраслаўскай чыгункі.
8. Гомельскаму	Беларускай чыгункі.
9. Горкі-Сартыровачнаму	Горкаўскай чыгункі.
10. Дэбальцэва-Сартыровачнаму	Паўночна-Данецкай чыгункі.
11. Інскаму	Томскай чыгункі.
12. Кочэтоўскаму	Ленінскай чыгункі.
13. Красналіманскаму	Паўночна-Данецкай чыгункі.
14. Ленінградскаму (Ленінград-Пасажырскі)	Окцябрскай чыгункі.
15. Львоўскаму	Львоўскай чыгункі.
16. Масква-Сартыровачнаму	Ленінскай чыгункі.
17. Ніжне-Днепроўскаму	Сталінскай чыгункі.
18. Аршанскаму	Заходняй чыгункі.
19. Оснавянскаму	Паўднёвай чыгункі.
20. Петразаводскаму	Кіраўскай чыгункі.
21. Петрапаўлаўскаму	Омскай чыгункі.
22. Рыжскаму	Латвійскай чыгункі.
23. Рузаеўскаму	Пензенскай чыгункі.
24. Свердлоўск-Сартыровачнаму	Чыгункі ім. Кагановіча.
25. Талінскаму	Эстонскай чыгункі.
26. Тбіліскаму	Чыгункі ім. Берыя.
27. Тульскаму	Чыгункі ім. Дзержынскага.
28. Узлаўскаму	Маск.-Данбаскай чыгункі.
29. Чэлябінскаму	Паўднёва-Уральскай чыгункі.
30. Ясінаватскаму	Паўднёва-Данецкай чыгункі.

5. Прадастаўляецца дадаткова па аднаму мандату з рашаючым голасам партарганізацыям наступных партоў марского флота:

1. Архангельскаму	7. Марыупальскаму
2. Бакінскаму	8. Мурманскаму
3. Батумскаму	9. Новарасійскаму
4. Владзівастоцкаму	10. Одэскаму
5. Ленінградскаму	11. Паційскаму
6. Лепайскаму	12. Рыжскаму
	13. Талінскаму

6. Прадастаўляецца дадаткова па аднаму мандату з рашаючым голасам партарганізацыям наступных партоў рачнога флота:

1. Архангельскаму	8. Молатаўскаму
2. Астраханскаму	9. Маскоўскаму
3. Горкаўскаму	10. Новасібірскаму
4. Ізмаільскаму	11. Растоўскаму
5. Кіеўскаму	12. Рыбінскаму
6. Краснаярскаму	13. Сталінградскаму
7. Ленінградскаму	14. Хабараўскаму

7. Выбары дэлегатаў ад гаркомаў партыі, вузлавых партарганізацый чыгуначнага транспарта і ад партарганізацый партоў марскога і рачнога флотаў праводзяцца на пленумах абкомаў, крайкомаў, ЦК компартый саюзных рэспублік.

8. Комуністы, якія знаходзяцца у партыйных арганізацыях Чырвонай Арміі, Ваенна-Марскога Флота і часцей НКВД, удзельнічаюць у выбарах дэлегатаў на XVIII Усесаюзную партыйную канферэнцыю на пленумах абкомаў, крайкомаў, ЦК компартый саюзных рэспублік на агульных падставах, як частка агульнапартыйных арганізацый.

Сакратар ЦК ВКП(б) І. СТАЛІН

Праз пяць дзён, 25 снежня ў Мінску пачынаецца 1 Усебеларускі конкурс вакалістаў. На здымку: Удзельнікі мастацкай самадзейнасці — работніца Белкааппрамсовета **З. А. Махоніна** (у цэнтры) і студэнтка III курса Мінскага юрыдычнага інстытута **В. А. Ціханава** рыхтуюцца к першаму туру конкурса.

Фота В. Хеніна. (БЕЛТА).

Людвіг Бетховен

Б. Смольскі

Вялікі Совецкі Саюз адзначае 170-годдзе з дня нараджэння геніяльнага нямецкага кампазітара Людвіга ван-Бетховена. У краіне Советаў творчасць Бетховена набыла сапраўды ўсенароднае прызнанне, як творчасць, напоўненая глыбокай праўдзівасцю і чалавечнасцю. Ніколі і нідзе цудоўныя творы Бетховена не мелі такой папулярнасці сярод самых шырокіх мас. Тое, чаго так страсна жадалі вялікія кампазітары, у тым ліку і Бетховен, стала магчымым толькі ў нашай краіне, дзе ператвараюцца ў жыццё ўсе светлыя надзеі і благародныя мары лепшых розумаў чалавецтва.

Бетховен нарадзіўся 16 снежня 1770 года ў сям'і беднага нямецкага музыканта ў гор. Бонне ў Германіі. З маленства жыццё адкрылася Бетховену, як барацьба. Пазбаўлены сямейнай утульнасці, бацькоўскай пяшчоты і клопатаў, у абстаноўцы галечы і гнёту ён у 11 год павінен быў іграць у тэатральным аркестры. У 17 год Бетховен быў ужо главой сям'і, павінен быў клапаціцца аб выхаванні двух сваіх братоў.

Выдатная музыкальная адаронасць Бетховена праявілася вельмі рана. У 10 год маленькі Людвіг свабодна іграў на скрыпцы, аргане, фортэп'яне і сам тварыў музыку. На працягу раду год ён вучыўся ў выдатнага педагога і кампазітара Неефе, які аказаў вялікі ўплыў на ўсё яго жыццё. Неефе пазнаёміў свайго даравітага вучня з выдатным кампазітарам Гайднам і геніяльным аўтарам опер «Вяселле Фігаро» і «Дон Жуан» Моцартам, які быў здзіўлен дараваннем малалога кампазітара і прароцка ўказаў на яго сваім прыяцелям, сказаўшы: «Звярніце на яго ўвагу, аб ім некалі загаворыць свет...»

У 1789 годзе, па парадзе таго-ж Неефе, Бетховен запісаўся на філасофскае аддзяленне Боннскага універсітэта, што было вельмі важна для яго інтэлектуальнага развіцця. Год паступлення Бетховена ў універсітэт быў годам пачатку французскай буржуазнай рэволюцыі. Падзеі французскай рэволюцыі аказалі вялікі ўплыў на перадавое студэнцтва. Сярод універсітэцкай моладзі ў Бонне гэтыя падзеі сустракаюць гарачы водгук. Нягледзячы на тое, што Бетховен быў заняты сямейнымі і матэрыяльнымі клопатамі, ён з вялікай зацікаўленасцю адносіцца да палітычных і філасофскіх пытанняў. Упершыню ў душы малалога кампазітара ўзнікаюць мыслі аб грамадскай справядлівасці, аб свабодным чалавеку, аб барацьбе з тыраніяй і г. д.

Бетховен выпісвае зборнік рэволюцыйных вершаў, з велізарным захапленнем прачытвае насычаныя соцыяльнымі праблемамі творы малалога Гётэ, Шыллера. К цытаце з шылераўскай драмы «Дон Карлос» Бетховен прыпісвае наступныя свае радкі: «Рабіць дабро, дзе толькі можна, любіць свабоду больш за ўсё, не адмаўляць праўду нідзе, нават перад тронам».

Усё гэта вельмі ярка характарызуе тыя настроі, з якімі 22-гадовы Бетховен ў 1792 годзе пераязджае ў сталіцу Аўстрыі — Вену. Бетховена прыцягвае сюды прага шырокай артыстычнай дзейнасці. Вена таго часу з'яўлялася бліскучым музычным цэнтрам не толькі Аўстрыі і Германіі, але і ўсёй Еўропы. Лепшыя артысты ўсіх краін спаборнічалі тут між сабою ў поспехах і першынстве.

У Вене Бетховен знаходзіцца ў асяроддзі вышэйшай знаці, іграе ў дамах князёў, прысвячае ім свае творы і нават спрабуе сам засвоіць свецкія манеры. Такі быў у той час адзіны шлях для музыканта, калі ён хацеў набыць вядомасць і заняць моцнае матэрыяльнае становішча.

Гэту залежнасць ад феадальных тузоў адчувалі на сабе Гайдн і Моцарт, звязаныя ў сваёй дзейнасці, галоўным чынам, з Венай; не мог яе пазбегнуць і Бетховен. Але гордая, свабодалюбівая натура Бетховена не магла прымірыцца са становішчам слугі чванлівых і самападзейных арыстакратаў. Ужо ў Моцарта ў адносінах з інтымна-блізкімі яму людзьмі часам прарывалася пачуццё горкага абурэння і пратэсту супроць гэтай прыніжаючай залежнасці: «Будзь ён слуга альбо граф, калі ён мяне зневажае, дык ён мерзавец», — пісаў аднойчы Моцарт свайму бацьку.

Бетховен кідае такія-ж рэзкія і гнеўныя словы проста ў твар тым, да каго яны адносяцца. Ён не раз адкрыта выказвае сваю пагарду да розных тытулаваных арыстакратаў. Аднаму з іх — князю Ліхноўскаму Бетховен пісаў: «... Тым, што вы сабою ўяўляеце, вы абавязаны выпадковасці нараджэння; тым, што я сабою ўяўляю, я абавязан самому сабе. Князёў ёсць і будуць яшчэ тысячы. Бетховен — толькі адзін».

Жыццёвы шлях Бетховена быў шляхам няспыннай барацьбы з рознымі нягодамі асабістага і грамадскага парадку. Ён прайшоў суровую школу жыцця, ведаў галечу. Ведаў Бетховен і няшчасці; найвялікшае з іх для яго, як музыканта, была глухата, якая спасцігла яго ў поўным росквіце творчых сіл і здольнасцей.

У 1796 годзе 26-гадовы Бетховен упершыню адчуў прыступы страшнай хваробы — глухаты. У 1800—1802 годы прыступы хваробы станавіліся ўсё больш жорсткімі. Шум у вушах не спыняўся ні ўдзень ні ўначы, слых слабеў. У пісьме да свайго прыяцеля Вегелера Бетховен пісаў: «Я гібею ў жалкім існаванні. Вось ужо два годы, як унікаю ўсякага грамадства, таму што не магу размаўляць з людзьмі: я глухі. Будзь у мяне якое-небудзь іншае рамясло, гэта было-б яшчэ цярпіма; але пры маім рамясле становішча маё жахлівае. Шмат разоў я праклінаў сваё існаванне...»

У пісьме да сваіх братоў Бетховен пісаў: «Нават высокая мужнасць, якая часта падтрымлівала мяне ў прыгожыя летнія дні, — і тая рассеялася. О, сіла найвышэйшая, дай мне хоць раз убачыць дзень, адзін дзень чыстай радасці! Так даўно ўжо глыбокі голас сапраўднай радасці стаў мне чуждым!..»

Але Бетховен не паў духам. Гэта быў чалавек вельмі шырокага розуму, велізарнай волі, непахіснай мужнасці і маральнай дужасці. Адчуваў ён глыбока, моцна і страсна, дзейнічаў проста і рашуча. Такім ён быў і ў сваёй музыцы.

«Мастакі, — гаварыў ён, — полымны, страсны, але яны не плачуць. Музыка павінна высякаць агонь з грудзей».

У гэтых словах глыбока і трапна выражана і асноўная сутнасць творчасці Бетховена. Мужнасць, упэўненасць і ўпартая, непахісная воля—гэта іменна тыя рысы, якія надаюць музыцы Бетховена велізарную, захапляючую сілу ўздзеяння.

Вядомы пісьменнік нашага часу Рамэн Ралан ахарактарызаваў Бетховена, як самага мужнага з музыкантаў.

Бетховен, перакананы дэмакрат і рэспубліканец, быў найвялікшым з рэволюцыйных мастакоў мінулага. Ён жыў і тварыў у эпоху французскай буржуазнай рэволюцыі XVIII стагоддзя і ў наступнай за ёю чвэрці стагоддзя. Рэволюцыя, яе ідэі і імкненні вызначылі светапогляд і прынцыпы жыццёвых паводзін Бетховена, змест яго творчасці і яго стылю. Ён на ўсё жыццё захаваў у сабе гарачую любоў к свабодзе, палымнеючы дэмакратызм і імкненне к агульначалавечаму шчасцю.

Войстрыя соцыяльныя супярэчнасці эпохі Бетховена, яе жорсткая класавая барацьба знайшлі сабе яркае, мастацка-поўнацэннае выражэнне ў яго геніяльнай музыцы, поўнай хвалюючага драматызму і волевага напружання, насычанай небывалай сілай. Разам з тым музыка Бетховена выразіла і самыя тонкія, самыя пяшчотныя чалавечыя пачуцці і глыбокія, невыразімыя ў простых словах, настроі і перажыванні. Так ствараецца непаўторны па сваёй мастацкай сіле вобраз самаафярнага героя і летуценніка, змагара і паэта.

Музыка Бетховена здаровая, бадзёрая, моцная, бо кампазітар цвёрда верыць у жыццё, верыць у лепшы соцыяльны лад, у будучае шчаслівае чалавечае існаванне, кліча да рашучай барацьбы за іх—супроць усіх цёмных, варожых сіл, і для гэтага патрабуе ад людзей, перш за ўсё, волі, свядомасці, вытрымкі, самаафярнасці.

Класікі марксізма—Энгельс і Ленін высока цанілі геніяльныя творы Бетховена, глыбокі чалавечы змест яго музыкі. Владзімір Ільіч Ленін з прычыны санаты «Аппасіянаты», па ўспамінах М. Горкага, сказаў:

«Нічога не ведаю лепш «Аппасіянаты», гатоў слухаць яе кожны дзень. Дзівосная, нечалавечая музыка. Я заўсёды з гордасцю, можа быць, наіўнай, дзіцячай, думаю: вось якія цуды могуць рабіць людзі».

У гэтай лаканічнай фразе ўвесь сэнс бетховенскай музыкі.

Важнейшае месца ў творчасці Бетховена займае сімфанічная музыка. Дзевяць закончаных сімфоній здзіўляюць сваімі велічнымі маштабамі, глыбінёй зместу, вы разнасцю музыкальных вобразаў, іх праўдзівасцю і пераканаўчай сілай. Яны здзіўляюць разнастайнасцю форм і фарбаў, багаццем музыкальна-выразіцельных сродкаў, навізною музыкальнай мовы.

Асноўная мэта ўсёй музыкі Бетховена і асабліва сімфанічнай—служэнне чалавецтву, выхаванне ў ім лепшых, благароднейшых пачуццяў. Гэта вялікая задача, народжаная рэволюцыйнай эпохай, патрабавала ад Бетховена небывалай філасофскай глыбіні і новых мастацкіх сродкаў выразіцельнасці.

Асноўны мастацкі прынцып Бетховена —ідэя герайчнай барацьбы. Любімы вобраз — вобраз героя, які вядзе народ праз барацьбу к свабодзе, к шчасцю. Такая асноўная ідэя яго буйнейшых твораў— 3-й, 5-й і 9-й сімфоній, уверцюры «Эгмонт», 3-й «Леаноры», оперы «Фідэліо», многіх санат і стручных квартэтаў. Асобнае месца займае 3-я, герайчная сімфонія, якая дала напрамак усёй спелай творчасці Бетховена. Яна—найвялікшы твор бетховенскага генія, твор незвычайнай мастацкай спеласці і дужасці, сапраўднага рэволюцыйнага размаху. У 5-й сімфоніі Бетховен яшчэ ярчэй раскрывае герайчны вобраз.

Фрыдрых Энгельс у сваіх карэспандэнцыях з Брэмена пісаў, што 3-я і 5-я сімфоніі Бетховена—яго самыя любімыя творы.

Творчым маніфестам Бетховена з'явілася 9-я сімфонія, закончаная ў 1824 годзе. Яна не толькі лепшая ў Бетховена, але не мае сабе роўных наогул. Гэта сімфонія аказала велізарны ўплыў на музыку ўсяго XIX стагоддзя, на творчасць Берліёза, Шумана, Ліста, Вагнера, Чайкоўскага і інш.

Апошнія годы жыцця Бетховена былі часам узмацніўшайся палітычнай рэакцыі. Бетховен, які адкрыта выражаў свае рэспубліканскія сімпатыі, знаходзіўся пад пагрозай арышту. Паліцыя даўно сачыла за ім. Але не толькі грамадска-палітычныя падзеі прыгняталі Бетховена. Было шмат непрыемнасцей асабістага характару, якія моцна падарвалі і расхісталі здароўе Бетховена. Праз тры годы пасля стварэння манументальнай 9-й сімфоніі, 26 сакавіка 1827 года Бетховен памёр.

Выключна вялікая музычна-гістарычная роля Бетховена—сусветнага мастака, стварыўшага найвялікшыя творы для сімфанічнага аркестра, фортэп'яна, скрыпкі, віяланчэлі, оперныя і вакальныя творы. Ушаноўваючы памяць Бетховена, мы прыкланяемся перад невычарпальнай творчай сілай яго музыкі, такой блізкай, узвышаючай, благароднай, герайчнай, прасякнутай духам найглыбейшай праўды, страсным і магутным заклікам да лепшага, шчаслівага жыцця.

Людвіг Бетховен. Малюнак Н. Гурло.

Агляд тэатральнай самадзейнасці

15 снежня па гарадах, раённых цэнтрах, калгасах БССР пачаўся першы, рэспубліканскі тур Усесаюзнага агляду тэатральнай самадзейнасці.

Агляд будзе садзейнічаць павышэнню ідэйна-палітычнага і мастацкага ўзроўню творчасці калектываў тэатральнай самадзейнасці, паляпшэнню вучэбна-выхаваўчай работы гуртkoўцаў, арганізацыйнаму ўмацаванню існуючых і стварэнню новых гурткоў мастацкай самадзейнасці.

Вялікая цяга нашага народа к мастацтву ярка праяўляецца ў масавай мастацкай самадзейнасці. Інжынер і столяр, настаўнік і рабочы, калгаснік і служачы з аднолькавым захапленнем прысвячаюць свой вольны час рабоце ў гуртках мастацкай самадзейнасці.

Па далёка не поўных даных, у першым туры агляду па БССР прыме ўдзел 693 тэатральных калектывы мастацкай самадзейнасці. Пачатку агляду папярэднічала вялікая арганізацыйная і кансультацыйна-метадычная работа Дома народнай творчасці БССР і абласных Дамоў народнай творчасці. Для дапамогі кіраўнікам тэатральных гурткоў па абласцях і раёнах рэспублікі праведзены 24 кароткатэрміновыя семінары. Пры абласных Дамах народнай творчасці арганізаваны сталыя вячэрнія семінары для павышэння кваліфікацыі грамадскіх кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці.

Тэатральны калектыў Магілеўскага аўтарамонтнага завода пакажа на аглядзе п'есу «Без віны вінаватыя» А. Астроўскага. Тэатральны калектыў бабруйскага клуба прамкааперацыі мае ў рэпертуары спектакль «Любоў Яравая» Трэнёва. Гурток шклозавода ў Беластоку паставіў «Васу Жэлезнову» М. Горкага ў перакладзе на польскую мову. Калектыў клуба Гайнаўскага лесазавода ставіць «Лес» А. Астроўскага. Гурток запалкавай фабрыкі «Везувій» (Новабеліца) ставіць «Рэвізор» Н. Гогаля. Драматычны калектыў студэнтаў Горацкага сельскагаспадарчага інстытута падрыхтаваў да агляду п'есу «Хто смяецца апошнім» К. Крапівы і музкамедыю «Вясёлы кок-сагыз» (музыка М. Чуркіна). Гомельскі клуб чыгуначнікаў паставіў п'есу «Пагібель воўка» Эд. Самуйлёнка.

У першым туры агляду драмгурткі пакажуць звыш 90 п'ес рускіх, беларускіх і яўрэйскіх драматургаў, сярод якіх пачэснае месца займае класічная драматургія.

Плённа працуюць, творча растуць тыя калектывы, якім аддаюць патрэбную ўвагу грамадскія арганізацыі. Нажаль, не ўсюды гурткі самадзейнасці карыстаюцца такой увагай. Напрыклад, на фабрыцы штучнага шоўку ў Магілеве з прычыны таго, што фабком не вылучыў кіраўніка, спыніў сваю работу лепшы самадзейны тэатральны калектыў гор. Магілева. Такое-ж становішча на швейнай фабрыцы ў Магілеве, на папяровай фабрыцы ў Шклове і ў іншых прафсаюзных клубах.

Нельга не адзначыць і таго, што прафесіянальныя тэатры рэспублікі, майстры мастацтваў, якія абавязаліся шэфстваваць над драматычнымі калектывамі мастацкай самадзейнасці, за апошні час зусім спынілі дапамогу гурткам і нават у аглядавых камісіях не ўдзельнічаюць. Пры Беларускім рэспубліканскім камітэце работнікаў мастацтваў існуе спецыяльная шэфская камісія, але дапамогі ад гэтай камісіі тэатральная самадзейнасць не мае.

Войстра адчуваецца недахоп рэпертуару, у прыватнасці арыгінальных беларускіх п'ес. Калектывы тэатральнай самадзейнасці прад'яўляюць рахунак беларускім драматургам, патрабуючы ад іх новых, высокаякасных п'ес для самадзейнасці.

Т. САКАЛОЎСКІ.

ЭСТРАДА Ў ЗІМОВЫМ СЕЗОНЕ

Дзяржаўная беларуская эстрада ў зімовы перыяд прадугледжвае арганізацыю шасці пастаянных брыгад з ліку салістаў эстрады, джаз-гола, джаз-аркестра. Апрача гэтага, эстрада запрашае на гастролі тры брыгады з Масквы, Ленінграда, Харкава і майстроў эстрады з іншых гарадоў. Устаноўлена практычная сувязь з артыстамі Беларускай філармоніі, Тэатра оперы і балета, Драматычнага тэатра і студэнтамі кансерваторыі, яны запрашаюцца на разавыя выступленні ў канцэртах.

Рэалізацыя канцэртнага плана Дзяржаўнай беларускай эстрады намячаецца наступным чынам: шэсць брыгад павінны даць на працягу 11 месяцаў 858 канцэртаў. Джаз-аркестр будзе даваць 22 канцэрты ў месяц. Тры запрошаныя брыгады дадуць за 11 месяцаў 429 канцэртаў. Запланіравана 60 канцэртаў майстроў эстрады братніх рэспублік.

Такім чынам, гадовая сума канцэртнай дзейнасці Дзяржаўнай беларускай эстрады выразіцца ў 1589 канцэртаў.

Павышаная патрабавальнасць да кваліфікацыі творчых работнікаў, залічаных Дзяржаўнай беларускай эстрадай у штат, дала нам магчымасць расшырыць і сферу сваёй дзейнасці. Артысты Дзяржаўнай беларускай эстрады з поспехам працуюць на пляцоўках Ленінграда (Кусевіцкі, Хонес, Капусцінскі), Масквы (джаз Гольда і Пецерсбургскага), Одэсы (ансамбль Юранда). Камэн, які мае ў сваім рэпертуары мантажы па творах Горкага, Шолам-Алэйхема, Гашэка і іншых майстроў мастацкага слова, Новік (мастацкае слова), Нюсенбаум і Нойфельд (рытмічныя танцы), Каргашынская (рускія народныя песні), Сяргеева (жанравая спявачка), Матардзі і Віямаш (акрабатычныя эцюды), Барэнбаум (чытальнік), баяністы і акардыяністы Зайцаў, Мішчанка, Шышкін, Чорны, канцэртмайстар Хонес і піяніст Капусцінскі — творчы актыў Дзяржаўнай беларускай эстрады.

Перад Дзяржаўнай беларускай эстрадай з усёй сур'ёзнасцю ўстала задача стварэння арыгінальнага рэпертуару для сваіх творчых работнікаў. Як добры прыклад у гэтым, трэба адзначыць работу народнага артыста БССР Міровіча, які напісаў для эстрады скетч «Культурны адпачынак», ужо ўключаны ў праграму беларускай брыгады эстрады.

Беларускім кампазітарам заказаны музыкальныя і вакальныя творы: Лукасу— тры рамансы на тэксты беларускіх паэтаў, Палонскаму — апрацоўка яўрэйскіх народных песень і музыкальны твор для акардыона «фантазія на беларускія тэмы». Палонскім-жа напісана жанравая песенька для джаза Гольда і Пецерсбургскага і жанравай спявачкі Сяргеевай. Кампазітар Столаў напісаў мантаж-фантазію на беларускія тэмы. Кампазітары Гольд, Пецерсбургскі і Ландау сістэматычна працуюць для джаза Дзяржаўнай беларускай эстрады.

Новымі творамі ўзбагачаюць свой рэпертуар артысты эстрады, рыхтуючыся к першаму Усесаюзнаму конкурсу вакалістаў.

Неабходна ўсё-ж адзначыць яшчэ недастатковую сувязь эстрады з беларускімі пісьменнікамі і кампазітарамі. Намечаныя мерапрыемствы — заключэнне персанальных дагавораў з беларускімі пісьменнікамі і кампазітарамі — бясспрэчна, дадуць магчымасць Дзяржаўнай беларускай эстрадзе папоўніць гэты істотны прабел. Да ліку недахопаў трэба аднесці і слабае прыцягненне да работы на эстрадзе беларускіх кадраў. Артысты нашых драматычных і музычных тэатраў павінны быць больш прыцягнуты да творчай работы на эстрадзе.

У якасці мерапрыемства, стымулірующага творчы рост артыстаў эстрады, намечана арганізацыя справаздачных канцэртаў. Прадугледжана стварэнне вытворча-мастацкіх майстэрняў, задача якіх—творчая падрыхтоўка кадраў работнікаў эстрады.

Н. КАВЯЗІН.

Вынікі конкурса на лепшую п'есу

Адбылося заключнае пасяджэнне журы конкурса на лепшы драматургічны твор па БССР. Падведзены вынікі, вызначаны рэзультаты. Конкурс быў абвешчан у студзені 1940 года. І ўжо ў лютым пачалі паступаць рукапісы. Яны прыбывалі з розных канцоў рэспублікі: з гарадоў, вёсак, чыгуначных станцый. Прыбывалі яны і з гарадоў заходніх абласцей Беларусі. Старанна і акуратна надрукаваныя ці напісаныя ад рукі, у акуратных вокладках і нават у пераплётах... Па гэтаму можна было меркаваць, з якой любоўю і хваляваннем людзі пісалі, імкнуліся стварыць нешта цікавае, арыгінальнае.

Усяго на конкурс паступіла 75 п'ес. 44 п'есы былі напісаны на рускай мове, 16 на беларускай, 13 на яўрэйскай і 2 на польскай.

Частка п'ес была напісана ў адным ці двух актах і, згодна палажэння, у конкурсе ўдзелу не прымала. Такім чынам, для разгляду журы было прадстаўлена 59 п'ес, адпавядаючых агульным умовам конкурса.

У выніку першапачатковага азнаямлення з рукапісамі было адабрана 14 п'ес, якія і з'явіліся прадметам адзнкі журы. У склад журы ўваходзілі Янка Купала, Якуб Колас, Міхась Лынькоў, В. Я. Галаўчынер, В. О. Уладамірскі і іншыя таварышы, — усяго 11 чалавек.

Паступіўшыя на конкурс п'есы па якасных адзнаках можна разбіць на чатыры групы.

П'есы першай групы, — нажаль, найменшай па колькасці, — напісаны безумоўна таленавіта. Адчуваецца, што аўтары гэтых п'ес, апрача адаронасці, валодаюць і драматургічным майстэрствам.

П'есы другой групы напісаны здольнымі людзьмі, не пазбаўленымі драматычнага дараваня. Гэта арыгінальныя, цікавыя п'есы, але ў большасці сваёй патрабуючыя вялікай і сур'ёзнай запрацоўкі.

П'есы трэцяй групы напісаны людзьмі, якія не маюць ніякіх здольнасцей для работы ў драматургіі. У іх творах шмат старога, даўно забытага, выцягнутага толькі для таго, каб зрабіць п'есу. Іменна зрабіць. Яны не пішуць п'есы, а робяць іх, кампіліруюць.

П'есы чацвёртай групы напісаны «спецыяльна» для конкурса людзьмі, якія часта ўпершыню ўзяліся не толькі за працу драматурга, але і наогул за пяро.

Па тэматыцы ўсе п'есы можна падзяліць на тры групы: вызваленне працоўных б. Заходняй Беларусі з-пад панскага іга; быт, сям'я, вучоба; соцыялістычнае будаўніцтва і барацьба з ворагамі совецкага народа. Некалькі п'ес выходзіць з рамак гэтых тэм, яны напісаны на гістарычныя тэмы, пабудаваны на фальклорным матэрыяле і г. д.

Галоўны недахоп большасці п'ес, напісаных на тэму аб вызваленні працоўных б. Заходняй Беларусі, заключаецца ў тым, што ўсе падзеі даюцца ў іх вельмі агульна, схематычна. Аўтары зусім не клапоцяцца аб стварэнні вобразаў, аб раскрыцці глыбіні характараў людзей. Усё, што адбываецца ў гэтых п'есах, паказана ў самых агульных рысах, у намёках на падзеі. Вялікія чалавечыя пачуцці людзей, атрымаўшых свабоду, падмяняюцца слоўнай траскатнёй агульнага характару. За гэтым траціцца ўся значнасць, веліч тых гістарычных падзей, якія імкнуліся адлюстраваць аўтары.

Вось перад намі п'еса «Два мира». Гутарка ідзе аб свеце капіталістычным, які існаваў да вызвалення ў Заходняй Беларусі, і аб свеце соцыялістычным. Ні той, ні другі свет тут па-сапраўднаму не паказан. Дадзена толькі некалькі намёкаў, накідаў. Апрача таго, што аўтар грашыць супроць драматургічных правілаў, ён недастаткова ведае жыццё, прадмет, аб якім піша. Вельмі шмат у гэтай п'есе не падобных на праўду месц. Унутранага свету апісаных у ёй людзей мы не бачым. Таму ўсё, што адбываецца, не пераконвае нас, бо ўсе-ж падзеі, усё новае мы можам пазнаць толькі праз чалавека.

П'еса напісана ў чатырох актах. Тры акты — да падзей 17 верасня, у чацвёртым-жа мы раптам з'яўляемся сведкамі дэманстрацыі працоўных з прычыны вызвалення іх ад панскага гнёту. Што і як адбылося паміж трэцім і чацвертым актамі, — невядома.

Вось другая п'еса — «У польскіх панов». Яна мае 7 актаў, 10 карцін і безліч з'яў. У п'есе 100 персанажаў, а дзеючых асоб, разам з удзельнікамі масавых сцэн, звыш 200. Адна гэта статыстыка сведчыць аб многім. Няведанне законаў драматургіі ў даным выпадку спалучаецца з адсутнасцю пачуцця драматургічнага жанру.

Сярод п'ес на тэму аб вызваленні працоўных б. Заходняй Беларусі вылучаецца п'еса «День начинается ночью». Аўтар гэтай п'есы, пры ўсіх яе недахопах, безумоўна валодае здольнасцямі драматурга. Яму можна параіць не спыняцца на першай спробе, а прадаўжаць сур'ёзна працаваць у гэтай галіне.

Лепшай сярод п'ес, напісаных аб вызваленні працоўных б. Заходняй Беларусі, з'яўляецца «Ірынка», удастоеная журы рэспубліканскага конкурса 2-й прэміі і прадстаўленая на Ўсесаюзны конкурс. Гэта п'еса прадстаўляе цікавасць для нашых тэатраў. Але і яна патрабуе дапрацоўкі. У п'есе няма цэльнасці пабудовы. Кідаецца ў вочы некаторая прымітыўнасць у паказе двух светаў па элементарнаму прынцыпу: «у іх» і «у нас». Галоўныя падзеі, фарміруючыя і вызначаючыя дзеянне п'есы, адбываюцца без актыўнага ўдзелу ў гэтым дзеючых асоб. А прынцып пабудовы драматычнага дзеяння мае на ўвазе якраз актыўнасць герояў. Некаторыя вобразы (Валя, стары Міхалковіч, ды і сама Ірынка) дадзены досыць схематычна. Разам з тым трэба ўказаць на бліскучую мову п'есы, мастацкую закончанасць пабудовы асобных сцэн і вобразаў (Лямант, Юзя, Зыгмусь).

Пры сур'ёзнай рабоце над гэтай п'есай, яна можа стаць адным з лепшых твораў беларускай драматургіі.

Значная колькасць п'ес напісана на тэму соцыялістычнага будаўніцтва ў горадзе і вёсцы. Але характэрна, што ў большасці гэтых п'ес адно з галоўных месц належыць ворагам — шпіёнам, дыверсантам. Гэта — вынік той агульнай хвалі якая захапіла многіх драматургаў тры-чатыры гады назад. І калі драматургі ўжо адмовіліся ад гэтых тэм, не пішуць спецыяльна аб гэтым, дык засталіся эпігоны, перайманьнікі і драмафобы, якія ўзнаўляюць ужо бытаваўшыя на сцэне вобразы, цяпер заслужана забытыя гледачом

Возьмем, для прыкладу, п'есу «Гниль». Дзеянне п'есы адбываецца ў асяроддзі інжынераў, кіраўнікоў аднаго буйнага прадпрыемства. Група інжынераў займаецца шкодніцтвам, рыхтуючы дыверсійны акт. У ліку шкоднікаў — сын старога архітэктара. Архітэктар даведваецца аб існаванні варожай групы і, не гледзячы на тое, што ў ёй састаць і яго сын, выкрывае ўсіх шкоднікаў.

Навошта напісана гэта п'еса? Што хацеў сказаць аўтар? Калі ён хацеў выкрыць тактыку ворагаў, іх прыёмы і метады шкодніцтва, дык гэта яму не ўдалося, бо ў п'есе дадзена толькі самае агульнае, нічога новага, не дадаючае к таму, што ўжо сказана аб ворагах. Калі аўтар хацеў паказаць мужнасць бацькі, які афяруе сынам, але выкрывае ворагаў, дык і гэтага ў п'есе няма, ёсць толькі схема.

Больш удала напісана п'еса «На подъеме». У ёй паказаны не толькі ворагі, але і совецкія людзі. Цікава выпісаны вобразы старога машыніста Пятра Сталянава, яго дачкі Галіны і Анціпа Хрушчова. Верыш, што гэта жывыя людзі. Але п'еса ў цэлым вельмі няроўная, мае дліннаты, рад вобразаў дадзен схематычна.

Частка п'ес напісана на тэмы сям'і, быту, узаемаадносін і паводзін совецкіх людзей. Аўтары іх імкнуцца вырашыць пытанні, што часта хвалююць нас. Але нельга сказаць, каб гэта было зроблена ўдала як у сэнсе раскрыцця тэм, так і ў сэнсе майстэрства.

Разгледзім адну з такіх п'ес. Называецца яна «Алименты». Гэта—камедыя. Аўтар задаўся мэтай паказаць і высмеяць адмоўныя тыпы людзей, якія сустракаюцца ў нашай рэчаіснасці. І ён, відаць, вырашыў, што лепш за ўсё можна дасягнуць гэтай мэты, калі зрабіць усіх дзеючых асоб носьбітамі нейкіх пэўных адмоўных альбо станоўчых якасцей, прывесці іх у сутычку, узяўшы за аснову які-небудзь выпадак, пабудаваны на непаразуменні ці блытаніне, і прымусіўшы кожнага выказацца.

Такі шлях і быў выбран. Дзеючыя асобы — Даброва, Хвастухіна Парадачны, Драніцын і іншыя імкнуцца пры дапамозе аўтара апраўдаць свае прозвішчы. Гэта не жывыя людзі, не характары, тым больш не тыповыя характары, хоць аўтар і хацеў абагуліць у іх усё адмоўнае, што ўласціва пашлякам, бюракратам і ім падобным, бо не выпадкова і імёны падабраны ім назоўныя. Унутраны свет дзеючых асоб зусім не закранут. І часта проста незразумела, чаму даны герой паступае так, а не інакш.

У стварэнні вобразаў аўтар ідзе не ад жыцця, а ад мыслі. Ён не здолеў напоўніць сваіх герояў чалавечымі — адмоўнымі альбо станоўчымі — якасцямі. Адсюль іх неапраўданыя дзеянні. Спятурачкіна даведваецца ад Хвастухінай, што Скачкоў, 23-гадовы малады чалавек, з якім яна збіраецца ісці ў ЗАГС, мае трох жонак і васьмярых дзяцей. Натуральна, яна парывае свае адносіны са Скачковым. Але, калі пасля яна раптам удвіла, што яе падруга кахае Скачкова, то нечакана дарue таму і трох жонак і васьмёра дзяцей, і згаджаецца ісці ў ЗАГС. Больш таго, яна ўгаворвае нават Скачкова прызнаць, што ён сапраўды..., бацька васьмярых дзяцей, і прапануе сумесна плаціць за плады яго вясёлых прыгод... Гэта-ж неверагодна! Ды і камічнага ў гэтым нічога няма. І пры ўсім гэтым — ні следу якіх-небудзь перажыванняў, пакут, душэўнай барацьбы. Фальшывы замысел выклікаў стварэнне фальшывых персанажаў.

Усё гэта дастаткова вызначае якасці камедыі «Алименты». Апрача таго, самы тэкст яе напісан далёка не камедыйнай мовай.

Даволі цікава напісана п'еса «Друзья расставались». Тэма п'есы ўзята з жыцця совецкіх школьнікаў. У ёй развенчваецца тое памылковае ўяўленне, якое мае яшчэ месца сярод моладзі, ды і не толькі сярод моладзі, што чалавеку даволі мець талент, а ўсё астатняе само сабою прыложыцца.

Таленавіты малады чалавек Ілья пакідае школу, лічачы, што яму не абавязкова вучыцца. Першая-ж сутычка з жыццём, няўдача, звязаная якраз з недастатковай адукацыяй, прымусіла яго апамятавацца і стаць на сваё месца.

Да недахопаў п'есы трэба аднесці некаторыя дліннаты, запавядальнасць, схематычнасць асобных вобразаў. Над п'есай патрэбна яшчэ грунтоўна папрацаваць.

Адна з найбольш удалых і закончаных п'ес сярод паступіўшых на конкурс — камедыя «Нормальное явление». Дзея ў камедыі адбываецца ў нашы дні. Тэма — імкненне совецкіх людзей да вучобы, незалежна ад іх узросту і становішча. Па сваёй пабудове «Нормальное явление» — хутчэй не камедыя, а вадэвіль. Тут няма прэтэнзіі на глыбокае, усебаковае раскрыццё вобразаў людзей нашага часу. Затое дадзены праўдзівыя, у сваёй аснове, палажэнні. Ёсць шмат удалых, дасціпных сцэн, якія ў тэатры прагучаць пераканаўча і цікава. Вадэвіль гэты напісан жыва, лёгка. Аўтар выяўляе веданне законаў сцэны, драматургіі і, галоўным чынам, камедыйных палажэнняў. Да недахопаў трэба аднесці некаторую нарачытую тэндэнцыйнасць, соцыялагізіраванне, павучанні. Усё гэта лёгка выправіць. Пры сумеснай рабоце аўтара і тэатра, п'еса гэта можа быць пастаўлена.

Адной з лепшых сярод паступіўшых на конкурс п'ес з'яўляецца «Несцерка», атрымаўшая 3-ю прэмію на конкурсе і таксама прадстаўленая на другі тур. Гэта п'еса, як і «Ірынка», заслугоўвае самастойнага артыкула.

П'еса пабудавана на багатым фальклоры беларускага народа. Гэта вясёлая камедыя аб народным герою Несцерку — разумным, вынаходлівым, які дапамагае бедным і выступае супроць паноў. Напісана п'еса цікавай, сакавітай мовай, перасычанай народнай мудрасцю. Цікава і дасціпна пабудаваны сцэны прадстаўлення скамарохаў, дыспут Шкаляра і Несцеркі і іншыя. У тэатры гэта п'еса несумненна будзе мець поспех.

Рамеры газетнага артыкула не дазваляюць нам спыняцца яшчэ на некалькіх п'есах, паступіўшых на конкурс і адзначаных журы. Гэта п'есы «Гонта», «Як гэта было», «Бязбацькавічы», «Последний счет», «Поль Вайян Кутюрье», «Большая жизнь», «Путь женщины».

Конкурс закончыўся. Падведзены вынікі. Тэатры БССР атрымліваюць некалькі новых п'ес. Але мэта конкурса заключалася не толькі ў стварэнні новых драматургічных твораў, а і ў вылучэнні новых таленавітых аўтараў. Без перабольшання можна сказаць, што конкурс адкрыў у БССР рад новых аўтараў, якія, пры сур'ёзнай рабоце над сабою і ў цесным кантакце з тэатрамі здольны стварыць цікавыя драматургічныя творы.

Вл. НЕФЕД.

Па літаратурных старонках

„Комунар Магілеўшчыны“ не выхоўвае літаратурную моладзь

Наша краіна незвычайна багата талентамі. Своечасова заўважыць, аказаць дапамогу таленавітай літаратурнай моладзі—задача кожнай, і малай і вялікай, газеты. А нат, далёка не ўсе раённыя і абласныя газеты дастаткова ўдзяляюць увагі рабоце з пачынаючымі аўтарамі. Часта газеты аказваюць «мядзвежую паслугу» людзям, узяўшымся за пяро, друкаваннем іх слабых, недапрацаваных твораў.

Перад намі адзіная літаратурная старонка, выданая за год газетай «Комунар Магілеўшчыны». У ёй змешчаны творы маладых паэтаў, што групіруюцца вакол газеты. Сярод іх творы В. Рагуцкага, Гр. Кашляка, А. Чахоўскага, Н. Гарулёва,—маладых паэтаў, якія не першы год друкуюць свае вершы.

Цэнтральнае месца ў літаратурнай старонцы займае паэма В. Рагуцкага «Нікалай Шчорс» (дарэчы, у такеце аўтар піша Мікола Шчорс). Раздзелы гэтай паэмы не звязаны паміж сабою адной цэўнаю думкаю. З яе можна выкінуць любы раздзел, і сэнс яе не парушыцца. Вобраз Шчорса ў паэме не паказан, не створан. Адзіныя словы, характарызуючыя Шчорса:

Шчорс глядзіць спакойна,
хоць вакол трывога:
— Будзе справа, хлопцы!
Будзе зараз, братцы!—

ні ў якой ступені не ствараюць вобраза легендарнага палкаводца грамадзянскай вайны. Нічога не дадаюць да яго вобраза і такія шабленныя, агульныя радкі:

Ў баях бараніў ён народную справу.
І яснае ранне, і дзень...

У сваёй паэме В. Рагуцкі механічна ўзнаўляе знешнія прыкметы народнай песні, не адчуўшы, не ўспрыняўшы яе жывой, надзвычайнай паэтычнасці. Адчуваецца, што малады, бясспрэчна здольны, паэт узяўся за вялікую тэму, не маючы раней падрыхтаваных паэтычных загатовак. Адсюль паўтарэнне ім усіх тых агульнапрынятых паэтычных сродкаў, якімі звычайна выражаюць геранчую тэму. Адсюль у паэме такое строгае размеркаванне «агульначалавечых» пачуццяў — пяшчотнасці, чуласці і геранчных рысаў—бязлітаснасці, адвагі ў абрысоўцы Шчорса. Спалучэнне гэтых якасцей робіцца па гатовых літаратурных рэцэптах і ніяк не выражае, не паказвае жывога, непаўторнага вобраза геранчнага Шчорса.

У паэме шмат агульных, нічога не сцвярджаючых, рытарычных радкоў, накшталт: «А вяла рашучасць і чырвоны сцяг», «Агнякрылыя дні», «Абудзіліся прасторы радасцю шумлівай» і г. д. Сустракаюцца і нічым не апраўданыя празаізмы: «Каб падкрэсліць канггоўную думку, часам возьме чырвоны аловак», «... пасылае дапамогу штодзённа ў жыцці», «А потым паправіў фуражку і ўбачыў прабіты рукаў» і г. д.

Не вылучаюцца навізною, цікавай думкай і вершы «Первый урок» Міх. Скрыпкі, «Рассказ об одной песне» Н. Гарулёва, «Восень» Гр. Кашляка, «Успаміны» А. Чахоўскага, «На развітанне» Міх. Мельнікава. У вершах багата такіх трафарэтных, празаічных і проста нічога не азначаючых радкоў: «золотистая осень», «И празднично каждый одет и здоров», «... лагерь веселый, чудесный», «И радость бурлит, как ливень» (верш «Первый урок» Міх. Скрыпкі); «Дажджу каралі віснуць на травінках», «Дрыжаць бязлістыя асін сукі» (лісцё можа дрыжаць, але не сукі), «А бор укрыўся скрозь туманам золкім» («Восень» Гр. Кашляка); «Іду я ў армію служыць, а ў сэрцы нашае каханне», «Мы вельмі моцна сябравалі» («На развітанне» Міх. Мельнікава) і г. д.

Трэба адзначыць, што аўтар верша «Я вернусь» І. Паўленкаў правільна робіць, калі шукае арыгінальную тэму, спрабуе пісаць, хоць і не зусім удала, але пасвойму.

Змешчаны на гэтай старонцы ўрывак з аповесці Ванды Васілеўскай «Полымя на балотах» вельмі неахайна перакладзен на беларускую мову Н. Мядзведзевым. У невялікім урыўку некалькі дзесяткаў непісьменна пабудаваных сказаў, непісьменных слоў: «супакойная далячынь», «ташнотны страх», «сіняя луна», «З усіх бакоў пасапвала расчыніўшаяся балота, чутна было здарднікае хлюпанне», «Шавяльчыся», «незмярымая твань», «празрыстая луна», «сумсе», «розавы бляск» і г. д. Перакладчык Н. Мядзведзеў сапсаваў урывак.

Рэдакцыя газеты «Комунар Магілеўшчыны» не займаецца выхаваннем літаратурнай моладзі. Аб гэтым сведчыць адзіная літаратурная старонка, падрыхтаваная за год. Матэрыялы для гэтай старонкі падабраны выпадковыя. А між тым, у Магілеўскай вобласці ёсць нямала здольных пачынаючых аўтараў. Работу з імі трэба ўсямерна ўзмацняць. Гэта кроўны абавязак кожнай газеты і тым больш абласной. Рэдакцыя газеты павінна наладзіць сістэматычнае выданне літаратурнай старонкі, сталую кансультацыю і дапамогу літаратурнай моладзі сваёй вобласці.

Філіп Пестрак

„Даўны знаёмы“

Недзе бычпам іх бачыў—светла-шэрыя
вусы,
І расчэсан прабор галавы...
Ён, здаецца, павагаю кожнага вучыць,
І голас такі, гарлавы.

Мо', сустрэўшыся з ім на дарозе
жыццёвай,
Я не раз падзяліўся кусвом,
Узбадзёраны быў яго бацькаўскім
словам,
Яго ветлівым ціхім смяшком.

Можа, з Горкага кніг ён зазначыўся
мігам,
У душы зданню блізкаю стаў?
Можа, вычытан мной з задушэўнае
кнігі:
«Як гартавалася сталь»?

Вось, расказвае мне пра стаханаўцаў
дзівы
І пра тое, што ў нашым быту
Шкодзіць справе народа, нашай светлай
Радзімы:
Разгільдзяйства, прапой, пустату.

У будаўніцтве працуе мой даўны
знаёмы,
І цяпер за супольным сталом
Сыпле іскры вачамі і кідае громы,
Выглядае суровым арлом.

Я люблю гэту моц, гэту ёмкасць
размаху,
Пад суровасцю—ласкі прастор,
Ён, жыцця гаспадар, разважае без
страху,
Апускаючы рукі на стол.

І закончыў: «А ўсё-ж такі мы
збудавалі.
Вырас дом, як палац, на суровай
зямлі...»
Гэта-ж мо' за яго выпіў здравіцу
Сталін
На сустрэчы ў Маскве у Крэмлі?
Снежань, 1940.

АБ ЛІРЫЦЫ ДЗЕЙСНАГА ЧАЛАВЕКА

К вынікам паэтычнага года

★ Г. Бярозкін ★

1

Гэта—папярэднія заметкі. Вельмі цяжка пісаць аб творах самых розных паэтаў, аб'ядноўваючы іх толькі на той падставе, што яны напісаны альбо выданы ў адзін час. Робячы агляд паэтычнай прадукцыі за 1940 год, нам важна ўстанавіць тое агульнае, што аб'ядноўвала між сабою паэтаў самых розных творчых накіраванняў, тыя асноўныя тэндэнцыі, якія рэалізаваліся ў вершах беларускіх савецкіх паэтаў. І, не рызыкуючы памыліцца, мы вырашылі вылучыць у якасці рашаючай, асноўнай рысы, характарызуючай мінулы паэтычны год,—інтэнсіўныя і непакойныя пошукі новага лірычнага зместу, пошукі новага лірычнага героя.

Варта агаварыцца, што беларуская паэзія, якая ніколі не парывала сваёй сувязі з жывой народнай глебай, вельмі рэдка губляла з-пад увагі свайго лірычнага героя—чалавека народа, дзейснага, працавітага, які перабудоўвае свет на новых, сацыялістычных пачатках. Сацыяльная біяграфія гэтага героя атрымала поўнае і ўсебаковае адлюстраванне ў вершах старэйшых нашых паэтаў, ветэранаў і класікаў беларускай паэзіі—Янкі Купалы і Якуба Коласа. Іх творчасць, непарыўна звязаная з жыццём беларускага народа, як нельга лепш адлюстравала геранчны шлях простага чалавека з народа, які пакутлівай барацьбой са старым светам заваёўвае сабе шчасце жыць у новым, сацыялістычным грамадстве. Людзі «па складу сваёй душы, па самой радковай суці», Янка Купала і Якуб Колас перадалі ў сваіх вершах не толькі агульныя контуры гістарычнага шляху развіцця свайго народа, не толькі немінучасць гістарычнага працэсу, але і яго жывую душу, бязмежнае багацце тых выпадковых, на першы погляд, індывідуальных падрабязнасцей, якія суправаджалі гістарычны ход уздыму беларускага народа. У вершах нашых народных паэтаў жыве не толькі агульна-гістарычная перспектыва часу, але і жывая чалавечая душа народа, яго пачуцці і мыслі, яго страсці і перажыванні, якія змяняюцца і ўзбагачаюцца ў адпаведнасці з канкрэтнай гістарычнай сітуацыяй. І зусім не мае рацыі тав. Глебка, калі ў сваім артыкуле «Аб нашай паэзіі і аб новых вершах Пятруся Броўкі» («Літаратура і мастацтва» №24) піша наступнае: «Пейзажныя і інтымныя новыя вершы Броўкі не ёсць вершы мёртвай з'явы, сухога факта, яны вершы чалавечага пачуцця, паэзіі чалавечага сэрца. У гэтым іх сіла і ў гэтым іх асаблівасць і навізна .. у нашай паэзіі». Паэзіяй «чалавечага пачуцця» і «чалавечага сэрца» былі ўжо вершы Ф. Багушэвіча, які даўно яшчэ на зары нашай паэзіі, пісаў такія громаносныя радкі:

Выйшаў-бы я ў гай —
Чырвоных дуба...
Каб бярэзку раз
Пацягнуў смыком —
І на вечны-б час
Раўла-б мужыком!

Але ўсё гэта «справа даўно мінуўшых дзён». Не аб іх зараз гутарка. Мы хочам толькі падкрэсліць, што пара перастаць гаварыць аб вершах прыстасоўна к такім самым агульным адзнакам, як прысутнасць чалавека, па-за якімі немысліма не толькі вершы, не толькі паэзія, але і мастацтва наогул. Не аб чалавеку наогул трэба зараз гаварыць, а аб канкрэтных жывых рысах чалавека, увасобленых у нашай паэзіі, не аб чалавечнасці наогул, а аб рэальным змесце гэтай чалавечнасці, не аб лірыцы ў традыцыйным яе разуменні, а аб лірыцы, народжанай у рэальнай жыццёвай абстаноўцы, адпавядаючай патрабаванням жывой штодзённай рэчаіснасці. І калі мы будзем разглядаць нашу паэзію з пункту гледжання жывых, рэальных патрабаванняў, якія прад'яўляюцца жыццём, а не з пункту гледжання старых звычак, запазычаных з падручнікаў «славеснасці», дзе давалася вельмі строгае і вельмі прыблізнае размежаванне лірыкі, драмы, эпасу, тады нам раскрыюцца знамянальныя працэсы ў развіцці беларускай савецкай паэзіі і асноўны з іх—працэс няспынных пошукаў лірычнага героя, пошукаў лірычнага стылю.

Як сказана, Янка Купала і Якуб Колас ніколі не гублялі свайго героя, які быў адначасова і героем жыцця, увасабленнем яго актыўнай волі. У новых вершах нашых народных паэтаў, сабраных у іх зборніках «Ад сэрца» і «Пад сталінскім сонцам», атрымаў сваё выражэнне новы, сацыялістычны этап у развіцці чалавека з народа, гордага ўсведамленнем свайго новага быцця пад сталінскім сонцам, нясучага радасць вызвалення, адваяванага шчасця далей, за рубяжы, прыгнечаным братам Захаду. Для савецкай лірыкі Янкі Купалы характэрна, што ў ёй новы чалавек не замыкаецца ў сваім шчасці, хоча расці і разумнець, і ён расце і разумнее з кожным днём. У гэтым сэнсе вельмі павучальны лёс Алесі. Благадушнасці, самазаспакоенасці, характэрнай для многіх, хто піша аб нашай рэчаіснасці, няма і следу ў новых вершах Янкі Купалы.

Калі Янка Купала піша ў вершах «На заходне-беларускія матывы»:

Верасень месяц абходзіў палеткі,
Птушкі не пелі, не квакалі жабы,
Вялі, пасохшы, пад вокнамі кветкі,
Дружна капалі з раллі бульбу бабы,

—дык у адной гэтай падкрэсленай грунтоўнасці, патрабязнасці, з якой даецца абстаноўка моманту вызвалення, чуецца ўсхваляванае пачуццё паэта. На самой справе, так грунтоўна маляваць жыццё падняволнага народа мог толькі той паэт, які доўга ў глыбіні душы хаваў і выношваў карціны гэтага жыцця, паэт, які доўга пакутваў над лёсам заходнебеларускага народа. Часамі здаецца, што гэтыя радкі былі спецыяльна прызапашаны к дню вызвалення, — такое багацце ўнутраных «лірычных загатовак» крыецца за гэтымі знешне спакойнымі вершамі. Голас вялікай чалавечай страсці гучыць у словах дзеда, звернутых к панам-прыгнятальнікам:

Я праклену іх праклятую сілу,
Каб і ў магіле іх грызла праклянне.

Такія праклянні, якія нарачыта сябе падкрэсліваюць, усугубляюць характэрным для Янкі Купалы спецыяльным падборам лексічных сродкаў, роўнамерным паўторам адных гнеўных слоў, вельмі часта сустракаліся ў дарэвалюцыйнай творчасці Янкі Купалы. Паэтычны вопыт Янкі Купалы прадстаўляў яму вялікія магчымасці для стварэння вершаў «На заходне-беларускія матывы». Так, напрыклад, лірычны вобраз дзяўчыны, што «накрыж ручанькі зложыла», здаецца непасрэдна перанесеным з старых вершаў паэта. Затое зусім новай гордасцю, інтанацыяй небывалай энергіі і актывізму гучаць словы Янкі Купалы, звернутыя к заходняму брату:

Ты з Заходняй, я з Усходняй
Нашай Беларусі,
Больш з табою ўжо ніколі
Я не разлучуся.

Радасцю з'еднання беларускага народа дышаць гэтыя вершы Янкі Купалы.

Адной з выдатных паэм нашай паэзіі за бягучы год з'явілася змешчаная ў зборніку «Ад сэрца» паэма Янкі Купалы «Тарасова доля». За кожным радком гэтай паэмы стаіць велізарны біяграфічны і паэтычны вопыт паэта, чуецца яго асабістая ўсхваляванасць тэмай радства гістарычнага лёсу братніх народаў — беларускага і ўкраінскага:

Нарадзіўся на свет белы
І Тарас у путах,
А не лёгка, ой, братачкі,
Змалку быць закутым!
Я таксама нарадзіўся
У ланцугах пад царам,
Спапяліў-бы ту часіну,
Каб я мог, пажарам!

Не ўсе вершы нашых народных паэтаў аднолькава добрыя, аднолькава роўнацэнныя. У новай кнізе Якуба Коласа «Пад сталінскім сонцам» побач з вершамі, што не ўзнімаюцца вышэй сярэдняга ўзроўню «газетнай» публіцыстычнай паэзіі, змешчан цыкл вершаў «Мой дом», які па майстэрству не ўступае лепшым творам выдатнага эпіка, пейзажыста Якуба Коласа. У гэтых вершах ёсць добрая паэтычная вынаходлівасць, дакладнасць адлюстравання, лірычнае дыханне і непакойная па сутнасці, хоць і сузіральная па знешнасці, філасофская мысль аб жыцці, што «безупынна ўсё крочыць і крочыць, а разам з ім вечны юнак — чалавек...» Няхай гэта не здасца дзіўным, што ў артыкуле пад назвай «Аб лірыцы дзейснага чалавека» мы ўсяляк узносім лірычныя вершы, напісаныя па ўсіх правілах «нейтральнага», традыцыйнага і нават сузіральнага пейзажу. Нічога страшнага і супярэчлівага ў гэтым няма. Мы вельмі добра разумеем, што ўсякае дэкратыраванне ў мастацтве, любая спроба забараніць якую-б там ні было жанравую і стылістычную своеасаблівасць, нават калі такія забароны маюць на мэце знішчэнне руціны, эстэтычнай коснасці, немінуча вядуць да ўтварэння той-жа коснасці, тых-жа нарматыўных, адцягненых эстэтычных прынцыпаў. Вось чаму мы зусім не павінны праходзіць паўз традыцыйна пейзажныя вершы Якуба Коласа на той падставе, што ў апісаным ім лірычным куточку паэт не належвае супрацьпаветранай трывогі. Нельга спрошчана разумець патрабаванні пачуцця часу. Не прыўнясенне знешніх адзнак рэчаіснасці, а глыбока ўсвядомленае пачуццё абавязку перад светам, перад часам, перад будучым—вось што вылучае сапраўдную лірыку дзейснага сацыялістычнага чалавека. А гэта пачуццё абавязку ў Якуба Коласа ёсць. Яно праяўляецца, у прыватнасці, у тым адчуванні сябе «часцінкай злітнаю вялікага сусвету», якое выражаюць гэтыя вершы. Яно ёсць у эмацыянальнай і паэтычнай першароднасці адчування свету, якім так дзіўна на радасць усім любячым паэзію, бліснуў у новых вершах Якуб Колас. Сузіральнасць Коласа — не філасофія, а адчуванне. Не літаратурныя ўспаміны аб жыцці, а само жыццё. І зусім правы былі тыя таварышы, якія ў час азначылі небяспеку благадушнасці, шапказакідальніцкага светасузірання, якая намецілася ў радзе вершаў нашых паэтаў. Тое, што ў вершах Якуба Коласа з'яўляецца першародным, непасрэдным пачуццём, у іх вершах ператварылася ўжо ў пэўныя паэтычныя нарматывы.

Мне здаецца, што ў цэлым радзе сваіх вершаў нашы паэты апынуліся ў палоне традыцыйнага разумення лірыкі, абмежаванай пэўнымі тэматычнымі аб'ектамі прыроды, кахання, смерці. Паэты забылі сваім неад'емным правам заняўшы ствараць лірычныя жанры, выражаючы свае непасрэдныя, не паспеўшыя астыць і ператварыцца ў літаратурную норму, чалавечыя пачуцці. Вось чаму таленавіты паэт Пятрусь Броўка, аўтар аднаго з лепшых у савецкай паэзіі твора аб грамадзянскай вайне («Праз горы і стэп»), паэт яркай і рэзка акрэсленай індывідуальнасці, у сваёй новай кнізе «Шляхамі баравымі» змясціў і цыкл такіх вершаў, у якіх зусім растварае сваю паэтычную індывідуальнасць, прыводзіць яе к нейкаму «агульналірычнаму» узору. Такія вершы, як «Маланка», «Скрыпач», «Дождж», маглі быць напісаны вельмі многімі іншымі паэтамі. Калі-б яны былі надрукаваны інкогніта, мы-б напэўна сказалі, што іх пісаў Куляшоў, Твардоўскі, Панчанка, хто хочаце, але толькі не Пятрусь Броўка. У паэта Броўкі, такога, якім ён выступіў у лепшых сваіх рэчах («Праз горы і стэп», «1914»), — гарачы пораў, невычэрпны тэмперамент, і дарэмна Пятрусь Броўка стараецца яго «тропіку» сцішыць, звузіць, заключыць у рамкі прыемлемых, узаконеных традыцый лірычных узораў. Таму мы бярэм на сябе смеласць параіць Пятрусю Броўку працаваць у прывычным для яго інтанацыйна-аратарскім вершы, таму што гэты верш дае найбольшую магчымасць выразіць вечнановую, актыўную, ніколі не паўтараемую індывідуальнасць паэта, і таму, што час, па нашаму глыбокаму перакананню, вылучае інтанацыйны верш, непасрэдна звернуты да чытача, да слухача, пераважна перад іншымі формамі паэтычнай работы.

Хвалячы старыя вершы Петруся Броўкі, мы зусім не хочам звесці к нулю той акрэслена-станоўчы вопыт, які накоплен паэтам у перыяд работы над кнігай «Шляхамі баравымі». Варта адзначыць, што зараз у Петруся Броўкі паявілася добрая сабранасць (якая не выключае страсці, тэмпераменту), паявілася рэалістычная дакладнасць адлюстравання. Вельмі добры яго верш «Палеская дарога», у якім паэт нейкім асабліва праасветленым пачуццём абдымае ўвесь пройдзены ім, краінай, светам шлях і выражае гэта пачуццё ў строгай і чоткай паэтычнай форме. Незабыўны радкі:

Свяжай за тэлеграмы ТАСС'а,
За першы красавіцкі гром
Краіны слухаю дыханне...

Спалучэнне свежых, неастываючых тэлеграм ТАСС'а, у якіх рушацца гарады, дзе полымя ахапіла цэлыя мацерыкі, дзе адбываецца сусветная ваенная катастрофа, з пачутым над родным домам першым красавіцкім громам, — спалучэнне гэтых двух прымет прыстасоўна к свежасці, першароднасці дыхання краіны робіць велізарнае ўражанне. Верш «Палеская дарога», як нельга лепш, выражае пачуццё сучаснасці і пачуццё блізкага комуністычнага будучага, якое нараджаецца ў цяжкасцях, у баях, цаною велізарных ахвяр. Рад добрых вершаў напісаў Пятрусь Броўка і аб вызваленні Заходняй Беларусі, у іх ёсць суровы і геранчны пафас барацьбы. Гэта вершы аб людзях, якія робяць вялікую, суровую справу ачышчэння зямлі ад мярзотаў мінулага. Не ўсе, вядома, вершы Петруся Броўкі аб Заходняй Беларусі аднолькава добрыя. Але гэта ўжо—асобная тэма.

«Серго Орджанікідзе ў разведцы пад Барысавам». Работа скульптара А. Жорава. Экспаніравана на выстаўцы «Ленін і Сталін — арганізатары БССР».
Фота І. Каплінскага.

К СПРЭЧКАМ АБ СКУЛЬПТУРЫ

У канцы лістапада ў Маскве адбылася першая Усесаюзная нарада скульптараў, скліканая Камітэтам па справах мастацтваў пры СНК СССР і Аргкамітэтам саюза савецкіх мастакоў СССР. Нарада праходзіла ў зале пасяджэнняў Музея выяўленчых мастацтваў імя А. С. Пушкіна, у кулуарах якога была разгорнута выстаўка праектаў і фотаздымкаў скульптурных работ, прадстаўленых з усіх канцоў савецкай краіны.

Адкрыўшы нараду, старшыня Камітэта па справах мастацтваў тав. Храпчэнка ў сваім уступным слове адзначыў вялікія дасягненні савецкай скульптуры, разам з тым указаў, што тэмпы яе развіцця не адпавядаюць патрэбнасцям часу. З 60 запраектыраваных за апошнія годы помнікаў канчатковае зацвярджэнне ўрада атрымала нязначная колькасць — менш чвэрці, што сведчыць аб недастатковай увазе, удзяляемай савецкімі скульптарамі пытанням манументальнай скульптуры, і аб неабходнасці арганізацыі гэтай надзвычай важнай і адказнай работы. Тав. Храпчэнка зусім правільна заклікаў удзельнікаў нарады падвергнуць сур'ёзнай крытыцы такое становішча рэчаў, ацаніць дастоінствы і недахопы асобных аўтараў, з тым, каб на глебе дзелавога аналізу іх работ намеціць канкрэтныя шляхі далейшага развіцця манументальнай скульптуры. У якасці канкрэтнага мерапрыемства тав. Храпчэнка прапанаваў абмеркаваць пытанне аб арганізацыі дзяржаўных майстэрняў, дзе ствараліся-б праекты і ажыццяўляліся велічныя творы манументальнай скульптуры.

Удзельнікі нарады мелі права чакаць, што два асноўныя даклады—заслужанага дзеяча мастацтваў М. Г. Манізера аб манументальнай скульптуры і заслужанага дзеяча мастацтваў А. Т. Матвеева аб станкавай скульптуры пакажуць, шляхам глыбокага аналізу твораў нашых лепшых скульптараў, з аднаго боку, тое новае станоўчае, што з'яўляецца рухаючым пачаткам савецкай скульптуры, з другога боку, тыя недахопы, якія з'яўляюцца тормазам яе далейшага развіцця, і растлумачаць прычыны, чаму праблема вобраза дагэтуль застаецца найбольш уязвімым месцам у большасці прадстаўляемых праектаў.

Даклад аб манументальнай скульптуры ставіў сваёй задачай вызначыць характэрныя адзнакі манументальнасці наогул і, у прыватнасці, у скульптуры. Гэтыя адзнакі тав. Манізер бачыць у глыбіні зместу, грандыёзнасці маштабу і абагуленасці формы. За выключэннем першага, два астатнія палажэнні застаюцца спрэчнымі, бо проста абвяргаюцца класічнымі помнікамі, у якіх мы не знаходзім ні тых маштабаў, якіх патрабаваў дакладчык, ні той абагуленасці формы, якую ён вылучаў у якасці абавязковай умовы ўсякай манументальнай скульптуры. Тав. Манізер да незвычайнасці зменшыў значэнне выкарыстання класічнай спадчыны. Што датычыць абагульнення формы, дык гэта мысль патрабавала-б больш дэтальнай распрацоўкі, бо на практыцы мы сустракаемся з такімі з'явамі, калі пад выглядам абагульнення нам даюць спрашчэнне формы. Прынцыпы абагульнення манументальнай формы былі ўпершыню выпрацаваны грэчаскай скульптурай і заключаліся не ў знішчэнні дэталей, а ў падпарадкаванні гэтых дэталей галоўным формам так, каб асноўны пластычны вобраз лёгка і зразумела ўспрымаўся гледачом.

Станоўчым у дакладзе тав. Манізера была правільная характарыстыка дэкарацыйнай скульптуры, аналіз яе дасягненняў, сінтэзу архітэктуры і скульптуры (група Мухінай на Парыжскай выстаўцы). З дастатковай паўнатой было адзначана, што вельмі многія архітэктары разглядаюць дэкарацыйную скульптуру, як запаўненне пустуючых архітэктурных плоскасцей, а многія скульптары разглядаюць гэтыя пустуючыя плоскасці, як аб'екты для адвольнага запаўнення іх сваімі скульптурамі. Вывад дакладчыка аб адсутнасці глыбокай работы над сінтэзам з'яўляецца бясспрэчным.

Тав. Матвееў у дакладзе аб станкавай скульптуры расказваў, галоўным чынам, аб сваім метадзе лепкі, які ад агульнапрынятых метадаў адрозніваецца тым, што ён, Матвееў, разглядае скульптуру, як арганічнае спалучэнне важкіх частак. Пачуццё вагі, па думцы дакладчыка, з'яўляецца рашаючым у дасягненні гармоніі пластыкі. Справа не толькі ў спрэчнасці гэтага палажэння, а ў тым, што яно зусім не высвятляе аб'ектыўнай ісціны, якая з'яўляецца накапленнем дасягненняў у авалоданні рэалістычнай формай. Бо толькі-ж гэта пытанне, па сутнасці, і магло цікавіць скульптараў, якія вядуць барацьбу за правільнае разуменне метада сацыялістычнага рэалізма.

Цяжка было зразумець асноўную мысль дакладчыка ў пытанні аб партрэтнай скульптуры. Ён гаварыў аб значэнні канструкцыі будовы твару, як аб нечым абстрактным, не высвятляючы, на якіх рэальных даных павінна базіравацца гэта канструкцыя. Тав. Матвееў рашуча супярэчыў супроць перадачы ўнутранага зместу вобраза сродкамі мімікі твару, сцвярджаючы, што паглыбленая работа над формай сама па сабе дасць змест. Няма ніякага сумнення, што форма ў скульптуры з'яўляецца рашаючым пачаткам, але з гэтага зусім не вынікае, што змястоўнасць формы ўзнікае сама па сабе. У сацыялістычным рэалізме мы не можам сабе ўявіць паглыбленую работу над формай без сацыяльнай ідэі. Прызнанне тав. Матвеевым сярод рускіх скульптараў Шубіна, як узор станоўчай класічнай спадчыны, было ў поўнай супярэчнасці з усімі гэтымі сцвярджэннямі.

Змястоўны даклад тав. Чайкова аб скульптуры малых форм не атрымаў, нажаль, амаль ніякага водгуку ў разгарнуўшыхся спрэчках. Тут дарэчы адзначыць, што спрэчкі ў асноўным пайшлі па шляху абмеркавання творчых метадаў Манізера і Матвеева замест таго, каб спыніцца на пытаннях развіцця савецкай скульптуры ва ўсёй яе шырыні і аб'ёме.

Раду вельмі цікавых выступленняў, якія па сваёй прадуманасці насілі характар дакладаў, было аддадзена вельмі мала ўвагі. Гэткія выступленні скульптара Ватагіна аб неабходнасці аднаўлення тэхнікі работы скульптараў над матэрыялам (бронза, камень, дрэва, кераміка), крытыка Неймана, які ўзняў пытанне аб класічнай спадчыне.

Пры ўсіх яе недахопах, трэба прызнаць, што нарада адыграла станоўчую ролю. Яна паставіла перад усімі савецкімі скульптарамі праблему глыбокай распрацоўкі вобраза, стварэння твораў, сагрэтых сапраўдным мастацкім пачуццём.

Асабліва вялікае значэнне мела выстаўка праектаў помнікаў і фотаздымкаў лепшых работ скульптараў усіх рэспублік. Гэта выстаўка наглядна паказала, што шлях к сапраўднаму мастацкаму вобразу ляжыць не ў знешняй дынаміцы эфектнага жэсту, а ў шчырым эмацыянальным пачуцці аўтара. Новае ў скульптуры заключаецца не ў вынаходніцтве і надуманасці манеры, а ў глыбокім успрыняцці сучаснасці, у той гарачай любві, якая кіруе аўтарам пры стварэнні яго твора.

Тры праекты на выстаўцы, зробленыя зусім у розных манерах, прыкавалі да сябе ўвагу большасці ўдзельнікаў нарады: праект помніка А. М. Горкаму работы скульптара Шадра, праект помніка маладому Горкаму работы Мухінай і праект помніка С. М. Кіраву работы Томскага.

З нашага пункту гледжання, праект І. Шадра з'яўляецца лепшым дасягненнем савецкай скульптуры. Вобраз Горкага вырашан аўтарам праўдзіва і глыбока. Горкі стаіць, абапіраючыся на палку. Няма ніякіх знешніх эфектаў у паказе вобліку вялікага пісьменніка. А, між тым, кожны, паглядзеўшы на фігуру, адчуе, што гэта той вялікі пісьменнік, поўны вялікіх мысляў і любві к чалавеку, якім прывык ведаць свайго Горкага чытач. Такая сіла вобраза магла быць дасягнута толькі сапраўдным мастаком, які глыбока адчувае пластычнае хараство формы і ўмее спалучаць яго з анатамічнай граматнасцю, што ў сваім спалучэнні толькі і можа даць хвалюючы рэалістычны вобраз. Ярчэйшым дасканалым прыкладам правільнага выкарыстання класічнай спадчыны можа служыць хоць-бы трактоўка складак паліто Горкага. Па сваёй форме гэтыя складкі цудоўны, як антычная драпіроўка, але паліто застаецца паліто, не пераходзячы ў падабенства да антычнай тогі. Як смела па форме зроблен твар Горкага, дзе адухоўленасць і абаяльнасць дасягнуты хараством і сілай пластычнай формы, а не прыхарошваннем знешніх рысаў твару.

Нарада, нажаль, не ўзняла раду надзвычай важных творчых пытанняў: аб майстэрстве лепкі, аб выкарыстанні рускай класічнай спадчыны, аб арганізацыі працы. Не знайшлі адпаведнага адлюстравання і пытанні разгортвання творчай крытыкі і творчай сувязі скульптараў. Прызнаючы гэты недахоп, мы яшчэ раз з усёй рашучасцю павінны падкрэсліць велізарнае значэнне нарады. Кожнаму ўдзельніку яе стала відавочнай недастатковасць прапрацаванага, каб паставіць скульптуру на ўзровень задач сталінскай эпохі.

Савецкая скульптура павінна сваімі ідэйна-насычанымі і высокамастацкімі творамі выхоўваць у савецкіх людзях патрыятызм і беззаветную адданасць справе Леніна — Сталіна.

У сучасных умовах ад кожнага мастака патрабуецца не толькі тэхнічнае вырашэнне тэмы, але і новае глыбокае слова, якое ідзе ад бязмежнай любві да радзімы, што пабеданосна ідзе да сонечных вышынь комунізма.

М. КЕРЗІН.
І. РУБІНШТЭЙН.

За тыдзень

Абмеркаванне аповесці А. Стаховіча

14 снежня адкрыты сход партыйнай арганізацыі ССП БССР абмяркоўваў новы твор А. Стаховіча—аповесць «Пампей Шчупак» («Полымя рэвалюцыі» № 7, 1940).

Абмеркаванне прайшло ажыўлена і цікава. Выступаўшыя т.т. З. Бядуля, М. Ільінскі, Х. Мальцінскі, А. Куляшоў, А. Кучар, П. Кавалёў, М. Пасляловіч, К. Крапіва, І. Гурскі, М. Модэль аднінадушна адзначылі, што аповесць «Пампей Шчупак» з'яўляецца творчай перамогай маладога празаіка. Калі ў першых творах А. Стаховіча вельмі моцна выпірала навязаная звонку публіцыстычная тэндэнцыя, калі ў іх не было мастацкага густу да жыцця, дык у «Пампею Шчупаку» аўтар не без поспеху робіць спробу наблізіцца да мастацкага паказу рэчаіснасці. У аповесці паяўляюцца пейзаж, людзі з іх паводзінамі, асобныя самастойна вылучаныя дэталі жыцця. Аднак, у гэтым пераропе пісьменніка ад схематызма к мастацкаму паказу рэчаіснасці ёсць і рад небяспек. У прыватнасці, пісьменнік натуралістычна апісвае ў аповесці такія факты і з'явы жыцця, якія перагружаюць яе дробязямі. А Стаховіч недастаткова поўна раскрывае ўнутраны свет чалавека, людзі ў яго дзейнічаюць, але мала раздумваюць над сваімі ўчынкамі.

Аб недаволі высокім узроўні мыслі ў аповесці «Пампей Шчупак» гаварылі і іншыя таварышы (А. Кучар, Х. Мальцінскі і інш.) І амаль усе выступаўшыя звярталі ўвагу аўтара на сырую, натуралістычную, а часта і простa неахайную мову яго твора.

Абмеркаванне аповесці А. Стаховіча—сапраўды творчы, прынцыповы і таварыскі разгавор аб літаратуры. **Г.**

Дзяржаўны Польскі тэатр БССР у Беластоку паставіў «Аптымістычную трагедыю» В. Вішнеўскага. **На здымку:** Артыстка **І. Бароўская** ў ролі камісара і артыст **А. Шалаўскі** ў ролі Алексы.

Дзяржаўны ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга беларускі драматычны тэатр паставіў камедыю Лопе дэ-Вега «Дура для іншых, разумная для сябе». **На здымку:** Артыстка **С. Станюта** ў ролі Дзіаны.

Фота І Каплінскага.

Пасяджэнне праўлення ССП БССР

17 снежня адбылося пасяджэнне праўлення ССП БССР. Праўленне абмеркавала раман Р. Мурашкі «Салаўі святога Палікара».

З уступным словам выступіла тав. Ю. Дворкіна. Тав. Дворкіна адзначыла, што ў сваім рамане Р. Мурашка ўдала адыходзіць ад літаратурных штампаў, што ў яго ёсць жаданне праўдзіва адлюстроўваць жыццё ва ўсёй яе разнастайнасці, ва ўсіх яго супярэчнасцях. Аднак, адсутнасць у рамане поўнацэнных станоўчых вобразаў, якія-б супрацьстаялі ворагам, скажае ў асобных месцах перспектыву, парушае жыццёвую праўду. Дворкіна знаходзіць патрэбным рэзка адмежавацца ад тых крытыкаў, якія назвалі раман Р. Мурашкі паклёпніцкім творам. Факты і з'явы, паложаныя ў аснову рамана, гаворыць яна, мелі месца ў рэчаіснасці.

Аб гэтым гаварылі і выступаўшыя ў абмеркаванні М. Пасляловіч, В. Барысенка, Я. Шарахоўскі, А. Куляшоў, А. Кучар і іншыя таварышы, якія ў сваіх выступленнях зрабілі і рад прыватных заўваг па раману «Салаўі святога Палікара».

Праўленне ССП БССР вырашыла правесці ў пачатку 1941 года рад шырокіх абмеркаванняў твораў, што паявіліся ў бягучым годзе. У сярэдзіне студзеня будзе праведзена абмеркаванне паэтычных твораў 1940 года, дакладчыкамі вызначаны тт. Г. Бярозкін і Я. Шарахоўскі. Затым будуць праведзены абмеркаванні прозы — дакладчыкі тт. Ю. Дворкіна і М. Клімковіч, драматургіі — дакладчыкі тт. А. Кучар і М. Модэль, яўрэйскай літаратуры — дакладчыкі тт. І. Сярэбраны і У. Фінкель. **Б.**

ТВОРЧАЕ АБ'ЕДНАННЕ МАЛАДЫХ ПІСЬМЕННІКАЎ

Па ініцыятыве камсамольскай арганізацыі ССП БССР арганізавана творчае аб'яднанне маладых пісьменнікаў гор. Мінска. 18 снежня адбыліся першыя заняткі аб'яднання, на якіх малады навеліст А. Белянічэў чытаў свае апавяданні: «Кацюша», «Дванцаць пяць няшчасцяў», «На досвітку». З падрабязным разборам апавяданняў выступіў тав. Кучар. Ён адзначыў бясспрэчную адаронасць тав. Белянічава, яго ўпартую работу над стылем і мовай сваіх апавяданняў, яго веданне жыцця савецкіх школьнікаў. Адначасова, тав. Кучар папярэдзіў тав. Белянічава ад небяспекі лёгкадумнага падыходу да жыцця.

У такім жа, прыкладна, духу выказаліся пачынаючыя пісьменнікі тт. Багушэвіч, Жук, Турчыновіч, Валасэвіч, Якаўцава, Егупаў, Клаз і інш.

На наступных занятках аб'яднання будуць абмяркоўвацца вершы і апавяданні т.т. Верно, Шчарбатава і Егупава.

Яўрэйскія пісьменнікі Літвы ў Мінску

У Мінск прыехалі яўрэйскія пісьменнікі Літоўскай ССР — рэвалюцыйны паэт Х. Градэ і рэдактар яўрэйскай газеты гор. Вільнюс, празаік Д. Умру.

18 снежня ў Доме пісьменніка адбылася сустрэча вільнюскіх гасцей з яўрэйскімі пісьменнікамі гор. Мінска. Госці расказалі аб першых кроках савецкага жыцця ў Літве, аб шчасці вызваленага народа, які ў цесным саюзе з усімі народамі Савецкага Саюза будуе сваю нацыянальную па форме і сацыялістычную па зместу культуру. Т.т. Градэ і Умру чыталі таксама свае творы, якія былі выслуханы перапоўненай залай з неаслабнай увагай.

Гасцей цёпла і сардэчна віталі т.т. З. Аксельрод, У. Фінкель, М. Груб'ян, Э. Каган, З. Пялесін, А. Платнер і Г. Бярозкін.

Вечар прайшоў у атмасферы выключнай цеплыні.

Юбілей Я. Купалы

У гонар паэта

У Ленінградскім дзяржаўным універсітэце, па ініцыятыве кафедры руска-славянскай філалогіі, было арганізавана пашыранае пасяджэнне студэнцкага навукова-даследчага гуртка, прысвечанае 35-гадоваму юбілею народнага паэта БССР Янкі Купалы. Уступнае слова аб выдатным песняру беларускага народа сказаў доктар філалагічных навук К. А. Пушкарэвіч. Даклад «Я. Купала — адзін з асновапаложнікаў сучаснай беларускай мовы» зрабіў аспірант кафедры М. Н. Дзяшковіч.

З дакладамі аб творчасці Я. Купалы выступілі таксама студэнты тт. І. Ляпдрэс і Б. Іоффе. Затым студэнты чыталі вершы Я Купалы.

У канцы пасяджэння прысутныя паслалі юбіляру прывітанне. **С.**

Вечар у клубе металістаў

17 снежня ў мінскім клубе металістаў адбыўся літаратурны вечар, прысвечаны 35-годдзю творчай дзейнасці народнага паэта БССР Янкі Купалы. Даклад аб юбіляры зрабіў крытык А. Кучар. Свае вершы, прысвечаныя Я. Купале, прачытаў паэт А. Астрэйка.

Вечар закончыўся канцэртам з твораў Я. Купалы.

Дзеці аб Я. Купале

Гэта быў незвычайны сход. На трыбуну лекторыя мінскага Палаца піянераў і акцябрат выходзілі дзеці, вучні старэйшых класаў сярэдніх школ і чыталі сур'ёзныя, змястоўныя даклады на тэмы аб жыцці і творчасці Янкі Купалы. Тэмы былі самыя разнастайныя: вучаніца 8 класа 4-й школы Зора Поляк прачытала даклад на тэму «Купала—Некрасаў—Шаўчэнка», расказаўшы аб тым агульным, што еднае між сабою трох вялікіх паэтаў-дэмакратаў; вучань 9 класа 17-й школы Зяма Басіхес прачытаў даклад на тэму «Янка Купала і гісторыя», прасачыўшы ўвесь жыццёвы шлях паэта. Аб Я. Купале і народнай песні расказала юнай аўдыторыі вучаніца 7 класа 25-й школы Рыма Зелікман; аб Купале і Коласе, аб агульнасці матываў і тэм у «Жалейцы» і «Песнях жальбы» гаварыла вучаніца 8 класа 4-й школы Ніка Ільіна.

Ва ўсіх гэтых, на першы погляд, строга навуковых, акадэмічных даследваннях на самой справе адсутнічаў напышчаны акадэмізм. Выступалі дзеці з жывым, дапытлівым розумам і ў сваіх прамовах гаварылі аб зробленых імі самастойных назіраннях па творчасці народнага песняра. У гэтых дакладах не было строга навуковай тэрміналогіі, затое ў іх было больш: жывая, творчая цікавасць маладых чытачоў да роднай літаратуры, любоў да яе.

Літаратурны гурток пры мінскім Палацы піянераў робіць вельмі карысную справу, наладжваючы такія своеасаблівыя «навукова-даследчыя канферэнцыі», выхоўваючы ў дзецях цікавасць і любоў да беларускай літаратуры.

Перамаганне цяжкасцей

Вялікую творчую работу прарабіў за апошні час калектыў Палескага тэатра і яго мастацкі кіраўнік В. В. Пацехін. У мінулым годзе нам давялося глядзець у гэтым тэатры спектакль «Пагібель воўка», пастаўлены рэжысёрам Аляксеенкам. Гэта быў вельмі пасрэдны спектакль, на ўзроўні сярэдняга рамесніцтва. Ігра некаторых акцёраў, у прыватнасці выканаўца ролі Абабуркі (актор Цыкаленка), была такой фальшывай, што станавілася крыўдна і за тэатр і за спектакль.

Прайшоў год. Гэта быў год іспытаў, якія Палескі тэатр вытрымаў з поспехам. І вытрымаў таму, што ўсю сваю дзейнасць пабудаваў на перамаганні цяжкасцей, на паглыбленай рабоце. Аб гэтым у першую чаргу, сведчыць рэпертуар тэатра. Калектыў ажыццявіў дзесятак розных пастановак, намячае к наступнаму, 1941 году шмат новых, але не збіўся на фальшывы тон, на пошукі п'ес з сумніцельным зместам, разлічаных на густы абываталяў. У прыклад іншым, Палескі абласны тэатр ставіць Гальдоні, Гюго, Шылера, Грыбаедава, Маякоўскага і прыступае да работы над творамі геніяльнага Шэкспіра. Асваенне вяршынь мастацтва драмы ідзе паслядоўна, ва ўпартым заваяванні права ставіць класіку.

Мастацкі кіраўнік тэатра В. В. Пацехін паказаў сябе ўдумлівым рэжысёрам. Увесь калектыў з кожнай новай пастаноўкай творча расце. Гэта тым больш радасна канстатыраваць, што тэатр працуе ў своеасаблівых умовах. У абласным цэнтры ён бывае два-тры месяцы ў год, астатні час раз'язджае па раёнах вобласці. Брыгады акцёраў наведваюць далёкія калгасы, несучы калгаснаму сялянству Палесся культуру сацыялістычнага тэатра. У 450 гуртках мастацкай самадзейнасці ў Палескай вобласці аб'яднана 18.000 удзельнікаў. Гэта ў сваю чаргу, палажыла вялікую адказнасць на абласны тэатр, закліканы дапамагаць самадзейным калектывам.

Адданасць мастацтву, кропатлівая праца акцёраў і рэжысёраў у шмат разоў акупляюць сябе. Глядач прымае пастаноўкі тэатра цёпла і радасна. Гэта асабліва праявілася ў спектаклі «Самадуры». Пастаноўшчык спектакля В. Пацехін здолеў разумна раскрыць гэты твор Гальдоні, шырока выкарыстаць незвычайную сцэнічнасць драматургічнага матэрыялу, ачысціўшы яго ад фальшы. Чацвёра самадураў — прадстаўнікі венецыянскай буржуазіі, прыхільнікі старажытнасці — ярка індывідуалізіраваны: у кожнага свая мова, свой тон, свае асаблівасці. І пры святле рампы камедыя заззяла ўсімі сваімі гранямі. Пацехін з вялікім густам, расквеціў спектакль яркімі інтэрмедыямі.

Актор Каліенка ўмела паставіў танцы, мастак Канарэўскі стварыў пышнае афармленне, загадваючы музычным аддзелам Галін пранізаў усю камедыю музыкай.

Актрыса Даніловіч сыграла галоўную ролю — Феліч вельмі дакладна і з вялікім майстэрствам, крок за крокам разбіваючы прадзелкі самадураў, дабіваючыся сцвярджэння законаў маладосці, законаў кахання, якія змятаюць дзедаўскія законы прапісной маралі.

Беззаганна ігра актора Салаўёва. Яго купец Лунардо — самадур ва ўсёй агаленай паўнаце. Тэмпераментна раскрывае актор душу свайго персанажа.

Можна гаварыць аб добрай ігры многіх акцёраў. Спектакль атрымаўся вельмі красачным, насычаным сапраўднай тэатральнасцю.

Пацехін паказаў цудоўныя мізансцэны, напоўненыя тонкім лірызмам «Самадуры» захапілі гледачоў рэжысёрскай вынаходлівасцю і праўдзівасцю паказу эпохі. Поспех спектакля «Самадуры» заваяван тэатрам не выпадкова — мастацкае кіраўніцтва тэатра ішло к яму складанымі і ўпартымі шляхамі. «Самадуры» былі задуманы толькі пасля таго, як тэатр паставіў «Каварства і любоў» Шылера, «Хуан Хозе» Дзісента, творы драматургаў-рамантыкаў.

У гэтым мы бачым імкненне тэатра перамагаць цяжкасці, якія стаяць на яго шляху.

Напрыклад, тэатр паставіў п'есу «Хуан Хозе». Гэта антыклерыкальная п'еса Дзісента прыцягнула ўвагу тэатра наяўнасцю ў ёй персанажаў з вельмі моцнымі характарамі. Гераічныя характары асноўных дзеючых асоб — Хозе і Розы можна іграць толькі ў прыўзнята-рамантычным стылі. Стыль гэты быў чужды Палескаму тэатру, пераважная большасць акцёраў якога жыла традыцыямі «бытавізму». З гэтага пункту гледжання і каштоўны спектакль «Хуан Хозе», каштоўны тым, што акцёры адыходзяць ад павярхоўнай, знешняй трактоўкі ролей, вучацца глыбока пранікаць у вобраз, імкнучыся поўна і выразна раскрыць яго перад гледачом.

Аднак, мы не можам сцвярджаць, што тэатр цалкам справіўся з пастаноўкай «Хуан Хозе». Ролю Хозе выконваў актор Сурыкаў і, нажаль, не здолеў стварыць дасканалы вобраз. Ён гаварыў са сцэны аб глыбокіх пачуццях, аб моцным страсным, усёпаглынаючым каханні да Розы, але глядач заставаўся халодным к агню яго слоў. У наступнай пастаноўцы — «Анджэло — тыран Падуанскі» В. Гюго Сурыкаў таленавіта выканаў галоўную ролю ў гэтай хвалюючай п'есе страсцей. Яго ігра — правільны крок к рамантычнаму талкаванню ролі, к Віктору Гюго. У яго ігры прастата і праўдзівасць выражэння пачуццяў спалучаюцца з рамантычнай прыўзнятасцю, з глыбокай мысляю і разуменнем эпохі.

У гэтым спектаклі мы пазнаёміліся і з адоранай актрысай Даноўскай. Не так даўно яна скончыла Маскоўскае тэатральнае вучылішча і параўнаўча шпарка заваявала поспех у гледачоў Палесся. І поспех гэты зусім заслужаны. Яна цудоўная ў «Наймічцы», яркая і глыбокая ў «Анджэло—тыран Падуанскі», моцная і мужная ў ролі Наі ў «Мяцежы». Там, дзе ёй прыходзіцца паказваць людзей з вялікімі чалавечымі пачуццямі, у п'есах гераічнага жанру, Даноўская вельмі дапарытная.

Шмат цікавага аб творчасці Даніловіч, Качынскай, Салаўёва, Лаўрова і многіх іншых акцёраў можна было-б расказаць чытачу. Але не ў гэтым сутнасць справы. Справа ў тым, што тэатр ідзе правільным шляхам. Тэатр імкнецца да ансамблевасці, да роўнай ігры ўсіх акцёраў. Гэта тым больш цяжка, што ў калектыве — акцёры розных творчых напрамкаў, дараванняў і магчымасцей.

Нягледзячы на розніцу магчымасцей і даных выканаўцаў, Палескі тэатр мае свае, індывідуальныя творчыя асаблівасці, сваю мастацкую праграму. Можа, гэта гучыць яшчэ не на поўны голас, але ўсё гэта ёсць, і гэта вельмі радуе.

Тэатр, які з поспехам перамагае цяжкасці свайго росту і няспынна ўдасканальваецца, — Палескі абласны драматычны тэатр валодае маладым чулым сэрцам, якое б'ецца ў мастацтве сённяшняга дня.

Міх. ДЫМНЫ.

К 2-годдзю з дня смерці В. П. Чкалава ў гор. Горкім адкрыт помнік вялікаму лётчыку. **На здымку:** 5-метравая бронзавая фігура В. П. Чкалава, зробленая па праекту скульптара І. А. Мендэлевіча.

Фота А. Межуева. (ТАСС).

Я. КУПАЛА Ў ПІЯНЕРАЎ

11 снежня ў мінскім Палацы піянераў і акцябрат адбыўся вечар-сустрэча народнага паэта БССР Янкі Купалы з піянерамі і школьнікамі Мінска. На вечары прысутнічалі юбіляр, пісьменнікі З. Бядуля, М. Лынькоў, К. Крапіва, Б. Чорны, эстонскі пісьменнік Аўгуст Алле, украінскі паэт Тэрэнь Масэнка і інш.

Даклад аб жыцці і 35-годдзі літаратурнай дзейнасці Я. Купалы зрабіла вучаніца 9 класа 21-й мінскай сярэдняй школы Анфіса Баранава. Пасля заслухання прывітанняў ад вучняў мінскіх школ, выступіў юбіляр. Піянеры наладзілі гарачую авацыю любімаму песняру. Я. Купала шчыра дзякаваў за гасцінны прыём і заклікаў піянераў добра вучыцца, расці мужнымі патрыётамі сацыялістычнай радзімы.

Свой вечар піянеры закончылі цікавым канцэртам на тэму «Беларусь да Кастрычніка і Савецкая Беларусь у творах Я. Купалы». **А.**

На аглядзе тэатральнай самадзейнасці драматычны калектыў Мінскага педагагічнага інстытута паказаў вадэвіль Ленскага «Два купцы — два айцы» (пастаноўка артыста Яўрэйскага тэатра БССР Б. Фельдмана). **На здымку:** Сцэна вадэвіля. Студэнтка І курса літфака **Г. Галуб'ёва** ў ролі Жульетты, студэнт III курса **А. Клачко** ў ролі В. Банара, студэнт III курса гістфака, сталінскі стыпендыят **П. Ліпіла** ў ролі п. Банара і студэнт IV курса гістфака, выдатнік вучобы **І. Мінц** у ролі п. Дзюкро.

Фота М. Аркадзьева.

КЛАПАТЛІВА ВЫХОЎВАЦЬ МАЛАДЫХ АКЦЁРАЎ

Па Гомельскай вобласці ў аглядзе творчай моладзі прымалі ўдзел тры тэатры: Рускі абласны драматычны тэатр, Рэчыцкі калгасна-саўгасны і Тэатр лялек.

Мэтай склікання канферэнцыі творчай моладзі тэатраў было абмеркаванне вынікаў агляду і той работы, якую наладзілі тэатры з маладымі акцёрамі пасля яго правядзення.

Канферэнцыя паказала, што адносіны да агляду вылучанай для яго правядзення камісіі былі недастаткова сур'ёзнымі. Падрыхтоўка да агляду амаль адсутнічала: растлумачальная работа праводзілася дрэнна, не былі ўлічаны творчыя заяўкі моладзі, камісія «не паспела» пагутарыць з усімі ўдзельнікамі агляду, засталося невысветленым — як малады актор прапаваў над роляю, як ён трактуе вобразы, у якіх яго прагляды, якія планы і жаданні ў маладога актора. Вывады па агляду складаліся толькі на аснове праглядаў, прычым к складанню іх не прыцягваліся спецыялісты, таму ў большасці сваёй яны не даюць акцёрам перспектывы росту, не ўказваюць, па якому шляху весці работу далей. Часта гэтыя вывады абмяжоўваюцца такімі ўказаннямі:

«З роляю справіўся... адчуваецца ўпэўненасць у дзеяннях, праўдзівасць. Агляд паказаў, што тав. Агіенка ў далейшым можа спраўляцца з адпаведнымі (?) ролямі іншых спектакляў. Перспектыўны артыст, заслугоўвае матэрыяльнага заахвочання».

Альбо такія парады:

«Звярнуць увагу на больш праўдзівыя ўзаемаадносіны з партнёрам, заняцца дыкцыяй, голасам і больш творчага хвалявання» (!!). Як вывад: «Свайму становішчу адпавядзе» (?).

Артыстцы Бабаковай:

«Звярнуць увагу на зжыццё залішніх рухаў тварам і вачыма... Дабівацца больш глыбокай работы над вобразам і заняцца вучобай. Заслугоўвае ўвагі і матэрыяльнага заахвочання...»

Нягледзячы на недахопы агляду, яго станоўчае значэнне заключаецца ў тым, што на парадак дня жыцця тэатраў пастаўлена неабходнасць штодзённай работы з моладдзю, вялікай вучэбнай работы, смелага вылучэння маладых акцёраў на адказныя ролі.

Галоўнай задачай агляду было — стымуліраваць далейшую творчую работу з акцёрскай моладдзю. Праведзеная канферэнцыя паказала, што лепш за ўсё работа з акцёрскай моладдзю пастаўлена ў Рэчыцкім калгасна-саўгасным тэатры. З пачатку сезона, з верасня, пачалася ў тэатры вучэбная работа: лекцыі па майстэрству актора, тэхніцы гутаркі, гісторыі тэатра. Мастацкі кіраўнік тэатра Г. Ляўфер, рэжысёр А. Блашкоўскі, актрыса Барацкая вядуць індывідуальную работу над выпраўленнем недахопаў у акцёрскай тэхніцы. Апрача гэтага, у сезоне 1941 года будзе пастаўлен спектакль «Простая дзяўчына» Шкваркіна выключна сіламі моладзі.

Асаблівасцю Рэчыцкага тэатра з'яўляюцца частыя выезды, — ён абслугоўвае калгасы і гарады Гомельскай вобласці, — але вучэбная работа не перапыняецца, кіруюць ёю рэжысёры і вопытныя акцёры самога тэатра, што дазваляе не спыняць вучобу і ў часе выездаў.

Істотным недахопам гэтага тэатра з'яўляецца адсутнасць ў ім палітыка-выхаваўчай работы, да сённяшняга дня ў тэатры не было лекцый па курсу гісторыі ВКП(б), лекцый па пытаннях міжнароднага становішча і г. д.

У Тэатры лялек праводзіцца вучэбная работа па курсу гісторыі рускага і па асобных пытаннях заходнееўрапейскага тэатра, чытаюцца лекцыі па розныя палітычныя тэмы. Але ў Тэатры лялек дрэнна пастаўлена справа са спецыяльнымі прадметамі: тэхнікай сцэнічнай мовы, пастаноўкай голасу, акцёрскім майстэрствам.

Як ні дзіўна, горш за ўсё абстаіць справа з творчай і палітычнай вучобай у Абласным драматычным тэатры. Тут ёсць партыйная група (парторг тав. Бахпін), даволі вялікая камсамольская арганізацыя (сакратар тав. Маляроўскі), але, відаць, і гэтыя арганізацыі лічаць такое становішча нармальным. Дырэкцыя лічыць пытанне вучобы другарадным.

Умовы для творчага росту акцёраў у гэтым тэатры лепшыя, чым ва ўсіх астатніх. 24 акцёры гэтага тэатра маюць вышэйшую тэатральную адукацыю. Тэатр можа для вучэбна-выхаваўчай работы выкарыстаць сваіх-жа людзей, можа запрашаць кваліфіцыраваных лектараў.

Ад абласнога тэатра мы маем права патрабаваць большага, чым ад іншых. Ад яго можна патрабаваць не толькі лепшай арганізацыі творчай работы, але і большай сувязі з культурным жыццём Гомеля, удзелу ў рабоце самадзейных драматычных калектываў, арганізацыі лекцый па пытаннях мастацтва для гледачоў горада.

Т. ПАДАБЕДАВА.

Гомель.

Юбілей В. Р. Гардзіна

Споўнілася 40 год тэатральнай і кінематаграфічнай дзейнасці народнага артыста РСФСР В. Р. Гардзіна. Сорак год, кіпучых і ўсхваляваных, напоўненых нястомнай творчай працай, шуканнямі і барацьбой. Адна мэта вызначае амаль поўвякавы шлях артыста—стварэнне рэалістычнага вобраза ва ўсёй шматграннасці яго ўнутранага духоўнага свету.

Дзевяцісотыя годы. Вандроўнае жыццё правінцыянальнага актора: з горада ў горад, з падмосткаў на падмосткі. Гэткая першая «школа» Гардзіна. У гэты перыяд Гардзіным сыграна вялікая колькасць ролей. Тут і «Возчык Геншэль», і нецярплівы любоўнік у паэтычнай казцы «Эльга», і Федзя Пратасаў у «Жывым трупе», і Шалімаў у «Дачніках» Горкага і шмат іншых.

Верны традыцыям рускага сцэнічнага рэалізма, Гардзін ўжо ў тыя годы вызначаецца як актор-псіхолаг, які спалучае ўнутраныя рысы характару героя з чоткасцю і закончанасцю знешняга рысунку.

У 1913 годзе Гардзін спрабуе свае сілы як рэжысёр і актор кіно і ў хуткім часе становіцца адным з вядучых кінарэжысёраў таго часу.

Залежнасць дарэвалюцыйнага кіно ад грашовага мяшка прадпрыемца пазбаўляла рэжысёраў магчымасці свабоднага выбару тэм. І нядзіва таму, калі першымі пастаноўкамі Гардзіна былі такія дыяметральна-процілеглыя рэчы, як «Ключы шчасця» па Вярбіцкай і «Вайна і мір» па Талстому. У апошнім фільме Гардзін выконваў ролю Напалеона.

Спіс карцін, пастаўленых Гардзіным у дарэвалюцыйны перыяд, надзвычай вялікі. Гэта была, пераважна, экранізацыя літаратурных твораў: «Дваранскае гняздо» па Тургеневу, «Дзікарка» па Астроўскаму, «Анна Карэніна» па Талстому, «Мысль» па Леаніду Андрэеву, «Наша сэрца» па Мапасану і рад іншых. Звычайна Гардзін выступаў як рэжысёр і актор адначасова.

Гардзін быў у ліку тых работнікаў кіномастацтва, якія з першых дзён рэвалюцыі аддалі ёй усе свае сілы і здольнасці. Пачынаецца самы кіпучы перыяд дзейнасці Гардзіна. Разам з Луначарскім, Брюсавым, Куляшовым і іншымі Гардзін энергічна займаецца арганізацыяй савецкай кінавытворчасці. У гэты перыяд ім пастаўлены карціны: «Паядынак», «Прывід бродзіць па Еўропе», «Слесар і канцлер» (па сцэнарыю Луначарскага), «Астап Бандура».

У 1919 годзе Гардзін арганізуе першую дзяржаўную кінашколу (цяпер Усесаюзны Дзяржаўны інстытут кінематаграфіі) і з'яўляецца яе дырэктарам і выкладчыкам. Ім выхаваны першыя кадры савецкіх рэжысёраў і акцёраў. У школе Гардзіна пачынае свой шлях будучы бліскучы майстар савецкага кіно В. І. Пудоўкін.

Далейшымі пастаноўкамі Гардзіна з'яўляюцца: «Серп і молат» (сіламі вучняў кінашколы), «Памешчык», «Кандыдат у прэзідэнты», «Крыж і маўзер», «Паэт і цар», «Кастусь Каліноўскі», «400 мільёнаў», «Песня вясны» і рад іншых. Характэрная рыса Гардзіна — рэжысёра — яго велізарная ўвага і любоў да актора.

У «Сустрэчным» Гардзін выконваў галоўную ролю рабочага-майстра Бабчанкі. Фільм з'явіўся адказам на гістарычную пастанову ЦК ВКП(б) ад 28 красавіка 1932 года аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый. У памяці савецкіх гледачоў назаўсёды застанецца цудоўны вобраз старога рабочага Бабчанкі. Бліскучым выкананнем гэтай ролі Гардзін палажыў пачатак серыі выдатных вобразаў людзей савецкай эпохі. «Сустрэчны» пралажыў дарогу «Сялянам», «Чапаеву», «Дэпутату Балтыкі», «Максіму», фільмам аб Леніне і Сталіне.

Глыбокае пранікненне ў вобраз, уменне перадаць танчэйшыя псіхалагічныя нюансы, веданне чалавечай душы — такія ўласцівасці рэалістычнага майстэрства Гардзіна. Гэтыя якасці з асаблівай сілай праявіліся ў выкананні Гардзіным ролі Іудушкі Галаўлёва ў аднайменным фільме Іваноўскага.

У вобразе Іудушкі Гардзін кляйміць праклятае мінулае Расіі. Ён дае ў Іудушцы канцэнтрыраванае выражэнне прагнасці, нікчэмнасці, унутранай пустаты, тупасці, ханжаства і крывадушнасці разлагаючагася дваранства. Сіла і глыбіня акцёрскага ўвасаблення стаяць у гэтым фільме на адным узроўні з бессмяротным творам Салтыкова-Шчэдрына.

Імя Гардзіна цесна звязана з беларускай кінематаграфіяй, з яе ўзнікненнем і развіццём. Гардзін быў першым рэжысёрам, які пачаў здымаць фільмы ў беларускай студыі. У перыяд нямога кіно ім пастаўлены: «Кастусь Каліноўскі», «400 мільёнаў», «Песня вясны». Як актор, Гардзін здымаўся ў фільме Эрмлерскага «Новая радзіма» (роля Нікіты і роля чужаземца Бертольда) і ў фільме Гаўронскага «Канцэрт Бетховена» (прафесар музыкі).

Разнастайная дзейнасць Гардзіна — рэжысёра, актора, арганізатара і выкладчыка прасякнута высокай творчай сумленнасцю і прынцыповасцю. Барацьба за рэалістычны вобраз-характар суправаджае ўвесь яго саракагадовы шлях.

Н. СОКАЛАВА.

Пісьмо ў рэдакцыю

Паважаны таварыш рэдактар!

Дазвольце праз Вашу газету выразіць сардэчную падзяку ўсім партыйным і савецкім арганізацыям, а таксама асобным таварышам, якія віталі мяне ў дзень 35-годдзя маёй літаратурнай дзейнасці.

Я. КУПАЛА.

Адказны рэдактар І. Д. ГУРСКІ.

У4961 Мінск, друкарня «Звязды». Газета «Літаратура і Мастацтва» выходзіць штотыднёва. Адрас рэдакцыі газеты: Мінск, Савецкая, 76, Дом пісьменніка. Тэлефон 25-394.